

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

**Кафедра податкового менеджменту та фінансового моніторингу
імені М. Г. Чумаченка**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Податковий менеджмент та
фінансовий моніторинг у системі економічної безпеки»**

галузь знань 071 Управління та адміністрування

спеціальність 071 Облік і оподаткування

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

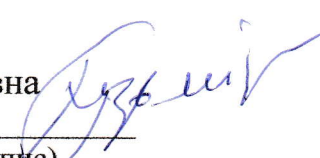
на тему

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ
(ВІДМИВАННЯМ) КОШТІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА**

Здобувача Акушевої Ольга Павлівни

_____ (підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кузьмінська Ольга Едуардівна

_____ (підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри:

д.е.н., професор Ловінська Л. Г.
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

_____ (підпис)

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет обліку та податкового менеджменту
Кафедра податкового менеджменту та фінансового моніторингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
Податковий менеджмент та фінансовий моніторинг у системі економічної безпеки

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної
програми

(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти

Акушевій Ользі Павлівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ денної _____
очної (денної), заочної, дистанційної

форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Організаційно-правові засади боротьби з легалізацією
(відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний досвід та
вітчизняна практика»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «10» вересня 2024 р. № 1501-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах
ТОВ «МБС-Інжинірінг»

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1 Теоретико-методологічні основи функціонування системи фінансового моніторингу
(назва розділу)

Розділ 2 Міжнародний досвід у боротьбі з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом
(назва розділу)

Розділ 3 Фінансовий моніторинг як інструмент реалізації державно-управлінських рішень у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом
(назва розділу)

Об'єкт дослідження: процеси та заходи системи фінансового моніторингу, пов'язані із запобіганням та протидією легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом.

Предмет дослідження: організація фінансового моніторингу, як механізму протидії загрозам у сфері економічної безпеки України

Мета кваліфікаційної

магістерської роботи: узагальнення теоретичних та методичних положень фінансового моніторингу, обґрунтування практичних рекомендацій відносно вдосконалення методики й організації фінансового моніторингу

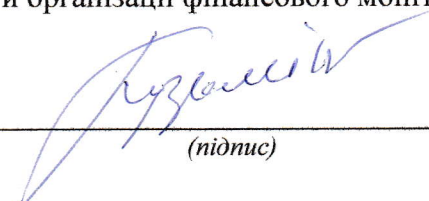
Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1: висвітлити теоретичні основи фінансового моніторингу, деталізувати етапи становлення системи фінансового моніторингу в Україні, розкрити роль фінансового моніторингу в забезпеченні економічної безпеки держави, розкрити роль міжнародних стандартів у формуванні нормативно-правового забезпечення фінансового моніторингу в Україні.

У розділі 2: проаналізувати особливості національних систем боротьби з відмиванням коштів у США та ЄС, розкрити основні завдання, заходи та результати діяльності міжнародних міжурядових організацій у сфері протидії відмивання «брудних» грошей, дати характеристику організації співробітництва міжнародних міжурядових організацій та фінансових установ у сфері протидії легалізації злочинних доходів.

У розділі 3: розкрити організаційні положення державного регулювання фінансового моніторингу, висвітлити результати оцінки ефективності та відповідності міжнародним стандартам заходів системи фінансового моніторингу України, виробити рекомендації з удосконалення методики й організації фінансового моніторингу в Україні.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

О. Е. Кузьмінська
(ініціали, прізвище)
«17» вересня 2024 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

О. П. Акушева
(ініціали, прізвище)
«17» вересня 2024 р.

В і д г у к

про кваліфікаційну магістерську роботу здобувача
факультету обліку та податкового менеджменту
освітньо-професійної програми
«Податковий менеджмент та фінансовий моніторинг у системі економічної
безпеки»

Акушевої Ольги Павлівни
(прізвище, ініціали)

на тему: Організаційно-правові засади боротьби з легалізацією (відмиванням)
коштів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний досвід та вітчизняна
практика
(назва теми)

1. Актуальність теми:

Глобалізація світогосподарських процесів та цифровізація фінансової сфери підвищують рівень ризиків, спричинених відмиванням брудних грошей в різних країнах. Легалізація незаконних доходів, корупція та фінансування тероризму загрожує національній безпеці, перешкоджає розвитку економіки, негативно впливає на інвестиційний імідж країни. Фінансовий моніторинг, як інтелектуальний механізм боротьби з легалізацією незаконних фінансових потоків, передбачає вжиття специфічних заходів у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Дієвість цих заходів, проваджених системою фінансового моніторингу, безпосередньо залежить від державного регулювання. Орієнтація фінансового моніторингу на забезпечення національної, у тому числі, економічної безпеки, закріплена у вітчизняних нормативно – правових актах, зокрема, у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». В умовах необхідності посилення заходів економічної безпеки України виникає нагальна потреба модернізації організаційних та методичних положень фінансового моніторингу, що сприяють мінімізації ризиків і загроз у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, що актуалізує тему кваліфікаційної магістерської роботи.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи:

Висвітлено теоретичні основи фінансового моніторингу, уточнено етапи становлення системи фінансового моніторингу в Україні, проведений тематичний аналіз нормативно-правового забезпечення фінансового моніторингу в Україні, надано характеристику особливостей національних систем боротьби з відмиванням коштів у США та ЄС, розкрито роль міжнародних міжурядових організацій у сфері протидії відмиванню брудних грошей, висвітлено результати оцінки ефективності та відповідності міжнародним стандартам заходів системи фінансового моніторингу України.

3. Наявність самостійних розробок автора

Слід відзначити розкриті у роботі питання кращих практик зарубіжних країн у боротьбі з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом, а також рекомендації з удосконалення функціонування системи фінансового моніторингу в Україні.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:

Результати дослідження мають практичне значення, яке полягає в тому, що окремі положення роботи можуть використовуватися в практиці СПФМ як компоненти внутрішніх регламентів з організації фінансового моніторингу, а також як консультаційні й інформаційні матеріали для проведення навчання працівників СПФМ.

5. Наявність недоліків:

Недостатньо акцентовано увагу на висвітленні ролі фінансового моніторингу в забезпеченні економічної безпеки держави. У роботі наведений не повний перелік нормативно – правового забезпечення фінансового моніторингу в Україні. Допущені окремі технічні помилки за змістом роботи, в оформленні посилань та літературних джерел.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:

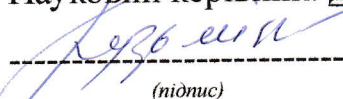
Зміст роботи загалом відповідає завданню на її написання. Індивідуальне завдання загалом виконано. Якість оформлення і технічна грамотність викладення матеріалу загалом відповідають вимогам до кваліфікаційних магістерських робіт. Кваліфікаційну магістерську роботу Акушевої Ольги Павлівни можна вважати самостійною працею, виконаною на належному рівні, робота відповідає встановленим вимогам до кваліфікаційних робіт, і може бути допущена до захисту в Екзаменаційній комісії.

7. Результати перевірки на наявність академічного плагіату :

робота пройшла перевірку на академічний плагіат (коефіцієнт подібності 1: 22.16%, коефіцієнт подібності 2: 11.17%, коефіцієнт цитування: 5.70%) і може бути допущена до захисту.

Науковий керівник: доцент, доцент, кандидат економічних наук

(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис)

“09” грудня 2024 р.

Кузьмінська О. Е

(прізвище, ініціали)

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу

здобувача вищої освіти

Акушевої Ольги Павлівни

Тема: «Організаційно-правові засади боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний досвід та вітчизняна практика».

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення: магістерська робота є надзвичайно актуальною в умовах зростання загроз фінансовій безпеці як на національному, так і міжнародному рівнях. Тематика роботи відповідає сучасним викликам глобалізації економіки та інтеграції України у світову фінансову систему.

Якість проведеного дослідження: у роботі проведено ґрунтовний аналіз процесів легалізації коштів, визначено проблеми імплементації міжнародних стандартів, а також досліджено організаційно-правові засади фінансового моніторингу.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: робота демонструє високий рівень системності аналізу, охоплюючи як теоретичні, так і практичні аспекти протидії легалізації злочинних доходів. Особливо слід відзначити детальне дослідження міжнародного досвіду та його адаптацію до українських реалій. Практичні рекомендації мають значний потенціал до впровадження, зокрема у сфері підвищення прозорості бенефіціарної власності та вдосконалення співпраці між державними органами. Робота ґрунтується на сучасних даних, що забезпечує її актуальність і наукову цінність.

Зауваження: окремі аспекти роботи потребують уточнення та доповнення. Наприклад, бажано надати глибший аналіз економічних наслідків запропонованих змін до законодавства, а також більш детально розглянути специфіку впровадження міжнародних директив в українських умовах.

Практична значимість висновків і рекомендацій: висновки та рекомендації, наведені у магістерській роботі, можуть бути використані державними органами для вдосконалення системи фінансового моніторингу, зокрема у напрямі забезпечення прозорості бенефіціарної власності та впровадження автоматизованих систем аналізу даних. Для нашої компанії особливо корисними є аспекти, що стосуються інтеграції реєстрів та вдосконалення звітності суб'єктів фінансового моніторингу.

Директор ТОВ «МБС-Інжинірінг»

Тимур РАМАКАСВ

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок, 6 таблиць, список використаних джерел з 54 найменувань, додатки.

«Організаційно-правові засади боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний досвід та вітчизняна практика»

Об'єктом дослідження є процеси легалізації (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом, та механізми їх протидії на міжнародному та національному рівнях.

Предметом дослідження виступають організаційно-правові засади протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, у контексті міжнародного досвіду та вітчизняної практики.

Мета і завдання дослідження. Мета полягає у визначення теоретичних, методичних і практичних підходів до вдосконалення національної системи протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, з урахуванням міжнародного досвіду.

Для досягнення мети дослідження в роботі поставлені та вирішені завдання, що мають наукове та практичне значення:

- дослідити поняття, сутність і етапи процесу легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом;
- охарактеризувати міжнародні стандарти у сфері протидії відмиванню коштів, зокрема рекомендації FATF;
- аналізувати законодавчу базу України щодо боротьби з легалізацією злочинних доходів та її відповідність міжнародним стандартам;
- проаналізувати приклади успішної боротьби з відмиванням грошей на досвіді США та ЄС;
- оцінити функціонування спеціальних органів та механізмів фінансового моніторингу в міжнародній практиці;

- дослідити співробітництво міжнародних організацій у протидії фінансовим злочинам та їх вплив на національні системи;
- проаналізувати структуру та функції державних органів у сфері фінансового моніторингу в Україні;
- визначити проблеми правового регулювання боротьби з відмиванням коштів в Україні та шляхи їх вирішення;
- запропонувати рекомендації щодо вдосконалення національної системи протидії легалізації злочинних доходів.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Теоретична значущість отриманих результатів полягає в поглибленому аналізі та уточненні основних теоретичних аспектів боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом, в контексті міжнародного досвіду та національної практики. Методична значущість дослідження полягає в застосуванні комплексного підходу, що поєднує загальнонаукові та спеціальні методи для оцінки ефективності боротьби з відмиванням коштів в різних юрисдикціях. Практична значущість роботи визначається можливістю використання отриманих результатів для вдосконалення національної системи боротьби з легалізацією злочинних доходів, а також для формування рекомендацій, що можуть бути корисними для органів державної влади та фінансових установ в Україні.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024.

Рік захисту роботи: 2024.

Ключові слова: відмивання коштів, легалізація доходів, фінансовий моніторинг, міжнародні стандарти, стандарти FATF, законодавче забезпечення, національна система протидії, підозрілі фінансові операції, співробітництво міжнародних організацій, фінансова безпека, запобігання фінансовим злочинам.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО БОРОТЬБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ) КОШТІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	7
1.1. Поняття та сутність процесу легалізації (відмивання) коштів.....	7
1.2. Міжнародні стандарти у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів.....	17
1.3. Законодавче забезпечення боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом в Україні.....	23
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У БОРОТЬБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ КОШТІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	28
2.1. Особливості національних систем боротьби з відмиванням коштів: аналіз досвіду США та ЄС.....	28
2.2. Спеціальні органи та механізми фінансового моніторингу в різних країнах.....	35
2.3. Співробітництво міжнародних організацій та фінансових установ у протидії легалізації злочинних доходів.....	43
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ КОШТІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	51
3.1. Організаційна структура та функції державних органів у сфері фінансового моніторингу в Україні.....	51
3.2. Проблеми правового регулювання боротьби з відмиванням коштів в Україні: оцінка ефективності та відповідності міжнародним стандартам.....	55
3.3. Шляхи вдосконалення національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.....	62
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми. Легалізація (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, залишається однією з найбільш складних та актуальних проблем сучасного світу, оскільки це явище не лише підриває економічну стабільність країн, але й створює передумови для фінансування тероризму, корупції та інших злочинних дій. За оцінками міжнародних організацій, фінансові потоки, пов'язані з відмиванням коштів, мають значні масштаби, що вимагає об'єднання зусиль різних держав для створення ефективних механізмів протидії. У цьому контексті організаційно-правові засади, які визначають діяльність державних і міжнародних структур у боротьбі з цим явищем, потребують глибокого наукового аналізу та вдосконалення.

Розвиток міжнародної співпраці у сфері боротьби з відмиванням коштів є ключовим фактором успіху цієї діяльності. Важливу роль у цьому відіграють міжнародні стандарти, такі як рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), які формують єдиний підхід до оцінки ризиків, фінансового моніторингу та виявлення підозрілих операцій. Проте адаптація цих стандартів до національних умов залишається складним завданням, оскільки різні правові системи та економічні реалії вимагають урахування локальної специфіки. Для України ця проблема є особливо актуальною з огляду на потребу зміцнення фінансової безпеки та інтеграції до міжнародного економічного простору. Таким чином, дослідження організаційно-правових засад боротьби з легалізацією коштів є важливим кроком до забезпечення економічної стабільності та безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок у дослідження систем протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, значно зробили такі зарубіжні вчені, як Дж. Маркус Ебігейл, Д. МакДауелл, Р. Б. Хайманн, П. С. Ван Дуйне, М. Л. Леві. В Україні питання протидії відмиванню коштів також активно

досліджуються. Зокрема, роботи таких вчених, як Білоус І. І., Войціховський А.В., Завидняк І.О. вносять значний вклад у розвиток цієї теми. Актуальність даної проблеми та недостатнє висвітлення організаційно-правових засад боротьби з легалізацією злочинних доходів стали основною причиною вибору теми цієї кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Мета полягає у визначення теоретичних, методичних і практичних підходів до вдосконалення національної системи протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, з урахуванням міжнародного досвіду. Для досягнення поставленої мети в роботі були поставлені наступні завдання:

- дослідити поняття, сутність і етапи процесу легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом;
- охарактеризувати міжнародні стандарти у сфері протидії відмиванню коштів, зокрема рекомендації FATF та положення МСФЗ;
- аналізувати законодавчу базу України щодо боротьби з легалізацією злочинних доходів та її відповідність міжнародним стандартам;
- проаналізувати приклади успішної боротьби з відмиванням грошей на досвіді США та ЄС;
- оцінити функціонування спеціальних органів та механізмів фінансового моніторингу в міжнародній практиці;
- дослідити співробітництво міжнародних організацій у протидії фінансовим злочинам та їх вплив на національні системи;
- визначити проблеми правового регулювання боротьби з відмиванням коштів в Україні та шляхи їх вирішення;
- дослідити співробітництво міжнародних організацій у протидії фінансовим злочинам та їх вплив на національні системи;
- запропонувати рекомендації щодо вдосконалення національної системи протидії легалізації злочинних доходів.

Об'єктом дослідження є процеси легалізації (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом, та механізми їх протидії на міжнародному та національному рівнях. у той час як предметом дослідження виступають організаційно-правові засади протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, у контексті міжнародного досвіду та вітчизняної практики.

У кваліфікаційній роботі були використані наступні методи дослідження: діалектичний метод пізнання, абстрактно-логічний метод, порівняльно-правовий метод, метод аналогії, метод індукції, метод дедукції, метод синтезу, метод аналізу.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає в поглибленому аналізі та уточненні основних теоретичних аспектів боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом, в контексті міжнародного досвіду та національної практики. Методична значущість дослідження полягає в застосуванні комплексного підходу, що поєднує загальнонаукові та спеціальні методи для оцінки ефективності боротьби з відмиванням коштів в різних юрисдикціях. Практична значущість роботи визначається можливістю використання отриманих результатів для вдосконалення національної системи боротьби з легалізацією злочинних доходів, а також для формування рекомендацій, що можуть бути корисними для органів державної влади та фінансових установ в Україні.

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, статистичні дані офіційних сайтів, законодавчі та нормативно-правові документи, які регламентують заходи запобігання та протидії легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, матеріали науково-практичних конференцій; підручники, навчальні посібники.

Структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, переліку джерел посилань та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО БОРОТЬБИ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ (ВІДМИВАННЯМ) КОШТІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Поняття та сутність процесу легалізації (відмивання) коштів

Легалізація (відмивання) коштів — це процес, у ході якого незаконно здобуті гроші або інші активи перетворюються на вигляд законних, що дозволяє їх інтегрувати в економічну систему та використовувати без підозр у порушенні законодавства. Метою цього процесу є приховування злочинного походження фінансових ресурсів, що дозволяє їх власникам уникнути юридичних наслідків і використати їх для легальних фінансових та економічних операцій.

Цей термін з'явився у міжнародній науковій літературі у другій половині ХХ століття й нині є об'єктом інтенсивного дослідження серед економістів, правознавців та кримінологів. Вперше почав широко використовуватися у США у 1920–1930-х роках під час боротьби з організованими злочинними угрупованнями, такими як синдикати Аль Капоне. За даними вчених, злочинці використовували пральні підприємства як прикриття для легалізації незаконно отриманих коштів від нелегального продажу алкоголю, азартних ігор та інших злочинних дій. Саме з цієї діяльності і походить метафоричний термін «відмивання коштів» [1].

На міжнародному рівні термін офіційно закріпився під час судових процесів проти італійської мафії у США в 1970-х роках. У цей період Сполучені Штати ухвалили Закон про банківську таємницю (Bank Secrecy Act, 1970), який був одним із перших документів, що містив заходи для боротьби з відмиванням коштів. Закон вимагав від банківських установ ідентифікувати осіб, котрі проводять транзакції готівки на суму понад 10 тис. дол. США та повідомляти про такі операції відповідним компетентним органам [2].

Науковці з різних країн акцентують увагу на різних аспектах цього явища, що зумовлює багатогранність підходів до його визначення. У сучасній літературі

найбільш поширеними є таке трактування: згідно з економістами, такими як Майкл Леві та Джек Блум, відмивання коштів — це процес введення коштів, отриманих злочинним шляхом, у легальну економічну систему з метою маскування їхнього незаконного походження. Особливий акцент робиться на механізмах використання фінансових установ для створення видимості законності активів [3].

На міжнародному рівні легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, була офіційно визнана кримінальним правопорушенням наприкінці ХХ століття. Ключові документи, які закріпили визначення цього поняття це конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Палермо, 2000), рекомендації FATF та директиви Європейського Союзу.

Національні законодавства різних країн містять власні визначення терміна «відмивання коштів», які враховують міжнародні стандарти та особливості національної правової системи. Так у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом» зазначено, що легалізація (відмивання) коштів — «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом – це будь-які дії, пов'язані з коштами (власністю), одержаними (здобутими) внаслідок вчинення злочину, спрямовані на приховування джерел походження зазначених коштів (власності) чи сприяння особі, яка є співучасником у вчиненні злочину, що є джерелом походження зазначених коштів (власності) [4]. Згідно з законодавством США, відмивання коштів є умисною діяльністю, пов'язаною з фінансовими операціями, які спрямовані на приховування походження коштів, отриманих незаконним шляхом [5]. У британському Законі про злочини проти доходів відмивання коштів визначається як використання, зберігання або передача активів, отриманих у результаті злочинної діяльності [6].

Поняття «відмивання» або «легалізація» коштів тісно пов'язане з діяльністю злочинців, які здобувають прибуток незаконним шляхом, як то наркоторгівля, корупція, тероризм або шахрайство. Оскільки незаконно здобуті кошти не можуть бути використані без ризику їх виявлення, необхідно провести низку операцій, які

дозволять «очистити» ці кошти, надаючи їм вигляд законно отриманих доходів. Таким чином, легалізація коштів стає необхідною умовою для їх подальшого використання в рамках легальної економіки.

Відмивання коштів не тільки ставить під загрозу стабільність фінансових ринків, але й створює серйозні ризики для національної безпеки, оскільки часто пов'язане з іншими злочинними діями, такими як тероризм, корупція та організована злочинність. Більше того, процес відмивання коштів сприяє створенню паралельних фінансових потоків, що позбавляє державу частини податкових надходжень і порушує принципи чесної конкуренції на ринку.

Незважаючи на численні спроби міжнародної спільноти створити ефективні механізми боротьби з відмиванням коштів, проблема залишається актуальною через постійну еволюцію методів та інструментів, що використовуються злочинцями. Використання сучасних технологій, таких як криптовалюти, блокчейн, а також розвиток фінансових інноваційних продуктів, відкриває нові можливості для приховування незаконних коштів, ускладнюючи роботу правоохоронних органів і фінансових установ. У зв'язку з цим, легалізація коштів є складним і багатогранним процесом, який вимагає постійного вдосконалення законодавства, а також запровадження ефективних інструментів контролю та моніторингу фінансових операцій.

Один із ключових мотивів відмивання коштів полягає в необхідності надати нелегальним доходам законного вигляду, що дозволяє використовувати їх для легальних транзакцій, інвестицій або придбання активів. Злочинці, які займаються торгівлею наркотиками, незаконною торгівлею зброєю, людьми чи іншими кримінальними діями, часто отримують значні доходи. Проте використання цих коштів у їх первісному вигляді привертає увагу правоохоронних органів і фінансових установ. Тому через процес легалізації злочинці намагаються інтегрувати ці кошти в економіку, зберігаючи при цьому конфіденційність їхнього походження. Наприклад, кошти від наркотрафіку можуть використовуватися для придбання нерухомості, розкішних товарів або інвестування в бізнес. Якщо їх джерело буде виявлено, це може призвести до втрати активів і кримінального

переслідування. Саме тому відмивання коштів є обов'язковим етапом для учасників злочинних схем.

Іншим важливим мотивом є необхідність забезпечення стабільного фінансування організованої злочинності. Великі злочинні організації потребують значних коштів для підтримки своєї діяльності, включаючи оплату працівників, придбання ресурсів, хабарі державним службовцям або розвиток нових незаконних схем. Для цього нелегальні доходи повинні бути конвертовані у вигляд, який дозволить їх вільне використання. Зокрема, злочинні організації використовують відмиті кошти для подальшого розширення своєї діяльності, зокрема відкриття нових каналів збуту, фінансування виробництва наркотиків чи незаконної зброї, або корупції в урядових структурах. Це створює замкнене коло, у якому відмиті кошти сприяють подальшому розгортанню незаконної діяльності, яка, у свою чергу, генерує нові доходи. Фінансування тероризму зазвичай включає міжнародні транзакції, які проходять через кілька юрисдикцій, де контроль є слабким. Це дозволяє не тільки приховати походження коштів, але й забезпечити їхнє використання для закупівлі зброї, підготовки терористичних атак або пропаганди.

Відмивання коштів також часто мотивоване бажанням отримати економічну вигоду та уникнути фінансових втрат, пов'язаних із оподаткуванням. Злочинці прагнуть уникнути податкового тягаря, пов'язаного з відкритим використанням коштів, і використовують схеми відмивання для того, щоб уникнути перевірок податкових органів. Крім того, деякі злочинці прагнуть уникнути втрат, які могли б виникнути внаслідок конфіскації активів, замороження рахунків або кримінального переслідування. Економічний стимул також може бути пов'язаний із можливістю отримати доступ до фінансових ринків. Легалізовані кошти можуть бути вкладені в нерухомість, акції, облігації або інші активи, що дозволяє отримувати додатковий дохід. Наприклад, нерухомість є популярним інструментом, оскільки її вартість має тенденцію зростати, а операції з нею часто є менш прозорими, ніж інші фінансові транзакції.

Корупційні дії також є одним із ключових джерел нелегальних доходів, які потребують легалізації. Посадові особи, залучені до хабарництва, розкрадання

державних коштів чи зловживання владою, потребують механізмів для приховування своїх доходів і запобігання їхньому викриттю. Відмивання коштів дозволяє не лише інтегрувати ці кошти в легальну економіку, але й забезпечує засоби для подальшого збереження корупційних схем і розширення свого впливу. Зокрема, корупціонери можуть використовувати відмиті кошти для впливу на політичні процеси, фінансування виборчих кампаній, забезпечення лояльності службовців або навіть для підкупу міжнародних організацій. Це створює значну загрозу для верховенства права та соціально-економічної стабільності.

Окрім економічних і політичних мотивів, відмивання коштів часто має соціально-психологічний аспект. Для злочинців це може бути способом підвищити свій соціальний статус або забезпечити собі безпечне майбутнє. Інтеграція нелегальних коштів у легальну економіку дозволяє їм брати участь у суспільному житті на рівні з іншими громадянами, а також зменшити ризик викриття. Високий рівень доходів від злочинної діяльності створює ілюзію фінансової безпеки та стабільності, що сприяє підтримці нелегальних схем. У деяких випадках, злочинці можуть також прагнути використовувати легалізовані кошти для благодійних цілей або соціальних проєктів, щоб створити позитивний імідж у суспільстві та відвернути увагу від своєї діяльності.

Мотиви та причини відмивання коштів є багатограними та тісно пов'язаними із загальною метою уникнення викриття та забезпечення фінансової стабільності злочинної діяльності. Вони охоплюють широкий спектр аспектів: від забезпечення доступу до фінансових ресурсів для незаконних дій до уникнення юридичної відповідальності. Розуміння цих мотивів є ключовим для розробки ефективних механізмів протидії відмиванню коштів і зменшення їхнього негативного впливу на економіку та суспільство.

Процес легалізації (відмивання) коштів здійснюється у кілька фаз, кожна з яких виконує певну функцію для досягнення кінцевої мети — приховування незаконного походження коштів і їх інтеграції в легальну економічну систему. У більшості випадків відмивання коштів передбачає «трифазну» модель: розміщення,

розшарування та інтеграція. Кожен із цих етапів має свою специфіку, методи та інструменти, що використовуються для досягнення бажаного результату [7].

Розміщення є першим етапом процесу легалізації коштів, на якому незаконно отримані гроші вводяться в фінансову систему. Метою цього етапу є мінімізація ризику виявлення великої суми готівки або інших активів, здобутих незаконним шляхом. Цей етап є найбільш ризикованим для злочинців, оскільки на ньому ще можливе виявлення джерела коштів або їх неправомірного походження.

Злочинці застосовують кілька стратегій для мінімізації ризиків. Однією з найбільш поширених є депонування коштів у банках або фінансових установах, де суми можуть бути розбиті на кілька частин, щоб уникнути привернення уваги до великої транзакції. Інша стратегія передбачає використання численних рахунків у різних банках, іноді навіть у різних країнах. Така дезінтеграція коштів у різні гаманці або рахунки ускладнює їх відстеження. Ще один метод — це використання транзакцій через інші фінансові інструменти, наприклад, депозити, облігації чи купівля цінних паперів, що дозволяє «перевести» кошти в інші активи, що сприймаються як менш підозрілі.

Додатково, злочинці можуть вдаватися до покупки активів, таких як золото, дорогоцінні метали, цінні папери або інші ліквідні активи, що дозволяє швидко і без великого ризику перевести великі суми коштів у фізичну форму, яку потім можна буде продати або обміняти на інші засоби.

На другому етапі, відомому як розшарування, незаконно отримані кошти «очищуються» від слідів свого походження шляхом проведення численних фінансових операцій, що ускладнюють їх відстеження. Завдання цього етапу — зробити такі операції непрозорими для правоохоронних органів і фінансових установ, забезпечити розпорошення слідів і приховати зв'язок між джерелом коштів і їх поточним використанням. Це може включати безліч складних фінансових маніпуляцій, таких як переведення коштів з одного рахунку на інший, здійснення численних транзакцій між банками в різних юрисдикціях, використання офшорних рахунків або компаній для приховування ідентичності власників активів.

Один з основних способів розшарування полягає в проведенні складних транзакцій через офшорні компанії або міжнародні фінансові установи. Офшорні рахунки дозволяють зловмисникам «прибрати» кошти від національних контрольних органів, що значно ускладнює їхній аудит і виявлення нелегального походження.

Злочинці також можуть вдаватися до використання складних фінансових інструментів, таких як трасти, фондів структури або фіктивні компанії. Це дозволяє заховати не тільки самі кошти, але й інформацію про осіб, які ними володіють. Крім того, на цьому етапі можуть проводитися операції, спрямовані на конвертацію коштів у різні валюти, що додатково ускладнює можливість виявлення зв'язку між коштами і їх джерелом.

В Україні популярним є спосіб де залучаються «мули» або «дропа» — це люди, які за винагороду надають зловмисникам доступ до своїх банківських карток і рахунків. Такі платіжні засоби використовуються як транзитні для проведення переказів на різні суми між іншими рахунками. Це потрібно аби «заплутати сліди» й ускладнити правоохоронцям роботу під час розслідування злочинів. Кошти, які проходять через рахунок дропа, можуть бути отримані злочинним шляхом. Також рахунки дропів часто використовуються для ухилення від сплати податків та переміщення грошей, викрадених з рахунків інших людей. «Грошових мулів» можуть залучати на постійній основі (коли він сам переказує отримані кошти куди скажуть, залишаючи собі певний відсоток) або «одноразово» (коли дроп за одноразову плату передає оформлені на нього банківські картки, включно з пін-кодами і доступом до веб-банкінгу) [8,9].

Інтеграція — це останній етап процесу відмивання коштів, на якому очищені гроші «повертаються» в легальну економіку і можуть бути використані для законної діяльності. Цей етап є важливим для злочинців, оскільки він дозволяє витратити або інвестувати очищені кошти без загрози їх виявлення як незаконно здобутих. Основною метою є використання коштів для придбання активів або інвестування в бізнеси, що надають можливість законного розпорядження ними [10, с. 34].

На цьому етапі кошти можуть бути витрачені на різноманітні покупки, інвестиції в нерухомість або придбання акцій компаній. Придбання нерухомості є популярним способом легалізації коштів, оскільки нерухомість є стабільним і ліквідним активом, що дозволяє не лише зберігати кошти, але й отримувати доходи, що можна використовувати для подальших операцій. Також ці кошти можуть бути спрямовані на розвиток бізнесу, купівлю підприємств або старт капіталу для нових компаній, що знижує ризик відстеження їх незаконного походження.

Окрім цього, кошти можуть бути використані для фінансування легальних розваг, особистих потреб або інших інвестиційних можливостей, що дозволяють злочинцям зберегти контроль над коштами і, водночас, уникнути уваги органів правопорядку. Вони можуть бути використані для підтримки приватних компаній, акцій яких може бути важко відслідковувати з точки зору їх початкового джерела.

Таким чином, етапи легалізації коштів мають за мету забезпечити максимальний рівень конфіденційності і захистити кінцевих бенефіціарів від виявлення. Оскільки кожен етап має свою складність і потребує різноманітних інструментів і методів, боротьба з відмиванням коштів вимагає інтегрованого підходу і високого рівня міжнародної співпраці в межах фінансової сфери та правоохоронних органів.

Один з найпоширеніших методів відмивання коштів полягає в використанні офшорних юрисдикцій. Офшори є країнами або територіями, де існує мінімальний фінансовий контроль, відсутні суворі вимоги щодо звітності та обмеження на транзакції, а також де законодавство щодо фінансових операцій є більш м'яким, порівняно з іншими країнами. Офшорні рахунки дозволяють приховувати ідентичність власників коштів, оскільки в таких юрисдикціях часто відсутні вимоги до розкриття реальних бенефіціарів або можуть застосовуватися жорсткі правила конфіденційності.

Зловмисники можуть використовувати офшорні рахунки для того, щоб здійснювати великі фінансові транзакції без привертання уваги. Проте важливим моментом є те, що кошти можуть переміщатися між кількома офшорними

рахунками, що дозволяє ускладнити їх відстеження. Додатково, для приховування власників коштів часто створюються фіктивні компанії або трасти, на ім'я яких відкриваються рахунки. Це дає можливість зловмисникам залишатися непоміченими органами правопорядку та фінансовими установами інших країн.

Основними перевагами використання офшорних рахунків є високий рівень анонімності та мінімальні вимоги до фінансового контролю. Тому цей метод є дуже привабливим для тих, хто намагається приховати свої незаконно здобуті кошти.

Створення фіктивних компаній є ще одним важливим методом відмивання коштів. Цей метод зазвичай включає в себе реєстрацію компанії, яка фактично не займається жодною законною діяльністю, але використовує свою юридичну особу для здійснення численних фінансових операцій. Зокрема, через фіктивні компанії можуть проводитися фінансові транзакції, які допомагають легалізувати гроші та сховати їхнє походження.

Зловмисники можуть створювати ці компанії в юрисдикціях, де процедура реєстрації компаній є швидкою та не вимагає значних фінансових витрат, а також де фінансовий контроль є ослабленим. Такі компанії часто використовують для того, щоб здійснювати транзакції через фальшиві контракти, фіктивні угоди або непотрібні послуги, що дозволяє провести кошти через численні етапи та легалізувати їх. Кошти можуть надходити до компанії через банківські перекази або інші фінансові інструменти, після чого вони можуть бути переведені в інші активи або використані для законних бізнес-операцій.

Метод використання фіктивних компаній дозволяє здійснювати велику кількість операцій, що важко відстежити, оскільки на папері всі ці операції виглядають як законна бізнес-діяльність. Крім того, ця схема дозволяє зберігати конфіденційність і ускладнює можливість відстеження реальних бенефіціарів.

З розвитком технологій і появою нових фінансових інструментів, таких як криптовалюти, процес відмивання коштів став ще більш анонімним та швидким. Інтернет та криптовалюти надають можливість миттєвих транзакцій без необхідності звертатися до традиційних банківських установ, що робить такі операції важкими для виявлення та контролю.

Криптовалюти, зокрема біткоїн та інші цифрові активи, стали популярними для здійснення анонімних операцій. Вони не залежать від традиційних банківських установ, а їх транзакції зберігаються в блокчейні, що забезпечує високий рівень конфіденційності. Оскільки криптовалюти можуть бути швидко переведені між різними гаманцями та обмінювані на інші активи, це значно ускладнює процес відстеження походження коштів.

Інтернет-платформи також надають численні можливості для швидкого переміщення коштів. Це можуть бути онлайн-ігри, електронні гаманці, платіжні системи, а також так звані «мікротранзакції», коли великі суми коштів дробляться на дрібні платежі, що робить їх важкими для ідентифікації як частину більшої схеми відмивання.

Усі ці технології відкривають нові можливості для зловмисників, однак вони також ставлять перед правоохоронними органами і фінансовими установами нові виклики. Зокрема, необхідність вивчати і розробляти нові методи моніторингу і контролю криптовалютних операцій та інших онлайн-транзакцій.

Таким чином, з розвитком новітніх технологій, таких як криптовалюти та інтернет-платформи, процес відмивання коштів став ще більш складним і труднощами для виявлення. Тому для боротьби з цим явищем необхідна міжнародна співпраця, модернізація національних фінансових систем і постійне вдосконалення методів контролю за фінансовими операціями.

1.2. Міжнародні стандарти у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів

Боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів є глобальним викликом, який потребує комплексних зусиль на національному та міжнародному рівнях. Для вирішення цієї проблеми було створено низку правових та інституційних механізмів, спрямованих на виявлення, попередження та припинення незаконних фінансових операцій. Законодавчі ініціативи та міжнародні стандарти є основою для протидії відмиванню коштів та забезпечення фінансової стабільності.

Одним із основних суб'єктів, який формує міжнародні стандарти у сфері боротьби з відмиванням коштів, є Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force, FATF). FATF була створена в 1989 році за ініціативою країн «Великої сімки». Цей крок був обумовлений усвідомленням необхідності міжнародної координації для боротьби з відмиванням коштів, що виникло як глобальна загроза через зростання транснаціональної злочинності, включно з наркоторгівлею та фінансовими махінаціями. На першому етапі діяльності FATF основною метою було створення системного підходу до виявлення та запобігання легалізації коштів у фінансовій сфері.

FATF виконує три ключові функції:

- розробка стандартів. Головним внеском FATF у боротьбу з відмиванням коштів є розробка «Сорока рекомендацій», які вперше були опубліковані у 1990 році та оновлювались у 1996, 2003, 2012 і 2022 роках. Ці рекомендації слугують глобальним стандартом для запобігання відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. Стандарти охоплюють різні аспекти, зокрема регулювання фінансового сектору, належну перевірку клієнтів, моніторинг підозрілих транзакцій і впровадження санкцій.
- Моніторинг впровадження стандартів. FATF проводить регулярні огляди національних систем боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму (ПВК/ФТ). Ці оцінки здійснюються через взаємні перевірки, у межах яких аналізується відповідність законодавства та практики країн рекомендаціям FATF. Результати оцінок впливають на репутацію країн на міжнародній арені, оскільки невідповідність стандартам може призвести до включення країни до «чорного» чи «сірого» списків FATF, що суттєво впливає на доступ до міжнародних фінансових ринків.
- Оцінка ефективності заходів. Окрім відповідності стандартам, FATF оцінює ефективність заходів боротьби з відмиванням коштів. Це включає аналіз того, наскільки успішно країни застосовують процедури виявлення підозрілих транзакцій, переслідують винних і конфіскують нелегальні активи [11].

Рекомендації FATF є універсальними і застосовуються до державних органів, фінансових установ та інших зацікавлених сторін. Основні аспекти цих рекомендацій охоплюють різні напрями діяльності у сфері боротьби з відмиванням коштів.

Перша група рекомендацій стосується політики національного рівня. FATF наголошує на необхідності створення ефективних систем боротьби з легалізацією доходів, зокрема впровадження законодавчих та інституційних механізмів, які забезпечують належний контроль і моніторинг фінансових потоків. Особлива увага приділяється створенню національних координаційних органів та співпраці між різними установами для запобігання незаконним фінансовим операціям.

Наступна група рекомендацій спрямована на запобіжні заходи, які повинні впроваджувати фінансові установи. Зокрема, ці заходи включають зобов'язання проводити ідентифікацію клієнтів за принципом «знай свого клієнта» (KYC – Know Your Customer), моніторити транзакції та повідомляти про підозрілі операції до відповідних органів. Такі дії дозволяють вчасно виявляти підозрілі фінансові потоки та знижувати ризики для фінансових інституцій.

Велике значення мають рекомендації щодо міжнародної співпраці. FATF акцентує на необхідності обміну інформацією між державами, зокрема щодо транскордонних фінансових злочинів. Співпраця включає також проведення спільних розслідувань, обмін даними про підозрілі транзакції та екстрадицію підозрюваних. Завдяки таким ініціативам створюється більш ефективна глобальна система запобігання відмиванню коштів.

Окремий блок рекомендацій присвячений протидії фінансуванню тероризму, що стало одним із пріоритетних напрямів FATF після терактів 11 вересня 2001 року. Ці рекомендації спрямовані на виявлення та блокування фінансових потоків, пов'язаних із терористичними організаціями, а також на запобігання використанню фінансових систем для таких цілей [11].

Вплив рекомендацій FATF на світову фінансову систему є значним. Понад 200 юрисдикцій імплементували ці стандарти у своє національне законодавство, створивши єдиний підхід до боротьби з відмиванням коштів. Це дозволяє

забезпечити ефективну взаємодію між країнами у сфері протидії незаконним фінансовим операціям.

Водночас, діяльність FATF не позбавлена критики. Зокрема, експерти зазначають, що стандарти FATF іноді важко адаптувати до специфіки країн, що розвиваються, через обмежені фінансові та інституційні ресурси. Крім того, деякі держави використовують механізми FATF як інструмент політичного тиску на інші країни. Незважаючи на це, діяльність групи є ключовою для забезпечення глобальної безпеки у фінансовій сфері. Її стандарти створюють основу для ефективного виявлення, запобігання та переслідування осіб, причетних до легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом.

Однак важливу роль у формуванні міжнародних стандартів у боротьбі з відмиванням коштів відіграють і документи Організації Об'єднаних Націй, створюючи правову основу для глобальної співпраці в цій сфері. Відповідні конвенції ООН визначають основні принципи та зобов'язання для держав-учасниць, спрямовані на протидію незаконним фінансовим потокам, корупції та організованій злочинності.

Першою значною подією у цій сфері стало прийняття у 1988 році Конвенції ООН проти незаконного обігу наркотиків, Віденська конвенція. Цей документ є першим міжнародним правовим актом, який визначив відмивання коштів як злочин. У статті 3 конвенції зазначено, що держави-учасниці повинні криміналізувати процеси приховування чи маскуванню справжнього походження, місця знаходження, руху чи володіння доходами, отриманими внаслідок злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом наркотиків [12]. Віденська конвенція заклала ґрунт для міжнародної співпраці, включаючи екстрадицію підозрюваних, обмін інформацією між правоохоронними органами, а також замороження та конфіскацію активів, отриманих злочинним шляхом. Цей документ став важливим етапом у розвитку глобальної правової бази боротьби з відмиванням коштів, оскільки його положення були інтегровані у національні законодавства багатьох країн.

Наступним важливим документом у цій сфері стала Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Палермська конвенція), прийнята у 2000 році. Ця конвенція стала відповіддю на зростаючу загрозу організованої злочинності, яка часто пов'язана з відмиванням коштів. У статті 6 Палермської конвенції визначено необхідність криміналізації відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Держави-учасниці зобов'язуються впроваджувати ефективні механізми для виявлення, моніторингу та конфіскації незаконних фінансових потоків. Важливим аспектом цієї конвенції є підкреслення ролі міжнародного співробітництва. Зокрема, Палермська конвенція передбачає створення механізмів для обміну інформацією між державами, сприяння у розслідуванні та судовому переслідуванні осіб, причетних до відмивання коштів, а також забезпечення взаємної правової допомоги [13]. Документ також акцентує увагу на важливості фінансового моніторингу та посиленні регуляторних механізмів у фінансових установах.

Конвенція ООН проти корупції, прийнята у 2003 році, також відіграє значну роль у боротьбі з легалізацією коштів. Цей документ спрямований на запобігання та протидію корупційним діям, які є одним із основних джерел незаконних фінансових потоків. У статті 23 конвенції визначено обов'язок держав-учасниць криміналізувати відмивання коштів, отриманих унаслідок корупційних злочинів. Документ підкреслює важливість створення ефективних механізмів для виявлення і блокування таких коштів, а також співпраці між державами у поверненні активів, незаконно виведених за кордон. Крім того, конвенція акцентує увагу на необхідності підвищення прозорості у державному управлінні та фінансовій системі як одного з ключових інструментів у боротьбі з корупцією [14].

Ці три ключові конвенції ООН є основоположними документами у сфері боротьби з легалізацією коштів. Вони не лише визначають базові принципи і стандарти, але й забезпечують створення універсальної правової основи, яка дозволяє країнам ефективно співпрацювати у протидії відмиванню коштів. Їх значення полягає не тільки у встановленні норм і стандартів, але й у створенні

механізмів міжнародної співпраці, необхідних для боротьби з глобальними викликами у цій сфері.

Європейський підхід до боротьби з відмиванням коштів з початку 1990-х років став основою для розробки загальних принципів і стандартів в межах Європейського Союзу. Перша директива ЄС з боротьби з відмиванням коштів, прийнята в 1991 році, була важливим кроком до забезпечення фінансової стабільності в Європі та запобігання використанню фінансової системи для легалізації незаконно отриманих коштів. Ця директива зобов'язала держави-члени ЄС запровадити національні заходи, спрямовані на виявлення та припинення відмивання коштів через фінансові установи, а також забезпечення належного контролю над фінансовими операціями. Вона заклала основи для формування загального правового поля, в рамках якого країни ЄС могли координувати свої дії в боротьбі з відмиванням коштів.

З часом, враховуючи зміну фінансових реалій та розвиток нових технологій, директиви ЄС в цій сфері були неодноразово оновлені. Третя директива ЄС з боротьби з відмиванням коштів, прийнята в 2005 році, включала більш детальні вимоги до фінансових установ і встановлювала обов'язкові процедури ідентифікації клієнтів, які сприяли покращенню контролю за фінансовими потоками. Однак зміни, внесені в Четверту директиву, що набула чинності у 2015 році, значно посилили ці вимоги, зокрема запровадивши нові зобов'язання щодо виявлення бенефіціарних власників, що ускладнило процес укріття справжніх власників коштів. Крім того, Четверта директива посилила правила щодо контролю за операціями з високим ризиком та інтеграцією офшорних зон у фінансову систему ЄС. Це був важливий крок у боротьбі з глобальними схемами відмивання коштів, особливо з урахуванням зростаючого використання офшорних рахунків та складних корпоративних структур.

Остання, П'ята директива ЄС, яка набула чинності в 2020 році, відповідає на нові виклики в сфері фінансової безпеки, зокрема, враховуючи розвиток технологій, таких як криптовалюти. Вона запровадила більш жорсткі вимоги щодо регулювання операцій з криптовалютами, а також зобов'язала країни-члени ЄС

забезпечити доступ до реєстрів бенефіціарних власників для ширшого кола органів влади. П'ята директива зокрема сфокусована на посиленні прозорості власників компаній та компаній, які займаються криптовалютами, і на вимогах щодо їх належного моніторингу. Сучасні європейські ініціативи також включають посилення нагляду за фінансовими установами, зокрема, банками та платіжними системами, які можуть бути використані для здійснення нелегальних фінансових операцій [15].

Таким чином, європейські директиви створюють основу для розвитку національних законодавств країн-членів ЄС і активно реагують на зміни в економічному середовищі. Європейський підхід з фокусом на боротьбу з відмиванням коштів є важливим прикладом міжнародного співробітництва в цій сфері, оскільки всі держави-члени зобов'язані здійснювати моніторинг фінансових операцій та запобігати потраплянню незаконно отриманих коштів в економічні потоки.

Базельський комітет з банківського нагляду, який був заснований у 1974 році, є важливим міжнародним органом, що розробляє стандарти та рекомендації для банківської системи з метою забезпечення стабільності і безпеки фінансових установ. У контексті боротьби з відмиванням коштів комітет сформулював низку стандартів, які зобов'язують банки в усьому світі вживати заходів щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Базельські принципи визначають вимоги до ідентифікації клієнтів, перевірки їхньої діяльності та запобігання участі в незаконних фінансових схемах. Важливим елементом цих рекомендацій є посилення внутрішнього контролю та забезпечення ефективної звітності щодо підозрілих транзакцій.

Крім того, численні міжнародні ініціативи сприяють формуванню глобальних стандартів у боротьбі з відмиванням коштів. Однією з таких ініціатив є група «Egmont», що об'єднує розвідувальні підрозділи фінансових установ з різних країн для боротьби з фінансовими злочинами. Також важливу роль у регулюванні цієї сфери відіграє Група Світового банку, яка підтримує розвиток системи запобігання відмиванню коштів у країнах з перехідною економікою. Її діяльність

зосереджена на наданні технічної допомоги, навчанні співробітників фінансових установ та вдосконаленні законодавства у сфері фінансових злочинів. Інші важливі ініціативи включають регулювання міжнародних платіжних систем та взаємодію між центральними банками для обміну інформацією щодо підозрілих фінансових операцій [16]. Завдяки цим зусиллям формується ефективна міжнародна мережа для запобігання та боротьби з відмиванням коштів, що працює у тісній співпраці з іншими стандартами та організаціями.

Таким чином, міжнародні стандарти та ініціативи є важливим елементом у забезпеченні глобальної безпеки фінансової системи і боротьбі з відмиванням коштів. Їх застосування дозволяє створити єдині правила гри для фінансових установ і органів нагляду, що забезпечує більш ефективне виявлення, попередження та розслідування фінансових злочинів на глобальному рівні.

1.3. Законодавче забезпечення боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом в Україні

У сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом, в Україні створено цілісну систему законодавчих норм у сфері фінансового моніторингу (Додаток А).

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом), фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» спрямований на визначення та реалізацію актів правового, організаційного та фінансового характеру щодо запобігання чи протидії та виявлення порушень законодавства про ВК/ФТ. Згідно з міжнародними стандартами, зокрема нормами FATF, Україна інтегрувала вимоги щодо фінансового моніторингу та протидії відмиванню коштів у національну систему, що гарантує узгодженість внутрішнього законодавства з міжнародними нормами. Закономірності запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, і фінансуванню тероризму, сутність системи та об'єкти фінансового моніторингу; пріоритет ризик-орієнтованого

методу; Завдання, функції, а також повноваження органів первинного фінансового моніторингу; Правовий порядок належної ідентифікації клієнта підрозділом фінансового моніторингу; Порядок складання звітів з питань фінансового моніторингу; Повноваження та функції організаційних органів з питань державного фінансового моніторингу. Структуру Закону від 06.12.2019 № 361-IX та конкретні питання, які він охоплює, можна навести у наступній таблиці 1.1

Таблиця 1.1. Структура Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»

Розділи Закону	Зміст розділу
1	2
Розділ 1. Загальні положення	Стаття 1. Визначення термінів Стаття 2. Сфера застосування Закону Стаття 3. Основні принципи запобігання та протидії Стаття 4. Законодавство у сфері запобігання та протидії Стаття 5. Дії, які належать до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом -1 Стаття 5(1). Інформація про кінцевих бенефіціарних власників та структуру власності
Розділ 2. Система фінансового моніторингу	Стаття 6. Система та суб'єкти фінансового моніторингу Стаття 7. Застосування ризик-орієнтованого підходу Стаття 8. Завдання, обов'язки та права суб'єкта первинного фінансового моніторингу Стаття 9. Правовий статус відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу Стаття 10. Особливості діяльності спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу Стаття 11. Належна перевірка Стаття 12. Посилені заходи належної перевірки клієнта Стаття 13. Спрощені заходи належної перевірки Стаття 14. Інформація, що супроводжує платіжну операцію або переказ віртуальних активів Стаття 15. Відмова від встановлення (підтримання) ділових відносин, проведення фінансової операції Стаття 16. Подання інформації з питань фінансового моніторингу Стаття 17. Обмін інформацією з питань фінансового моніторингу в межах групи Стаття 18. Повноваження та обов'язки суб'єктів державного фінансового моніторингу Стаття 19. Комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення

Продовження таблиці 1.1

1	2
Розділ 3. Фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу	Стаття 20. Порогові фінансові операції Стаття 21. Підозрілі фінансові операції (діяльність)
Розділ 4. Замороження активів та зупинення фінансових операцій	Стаття 22. Замороження активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням Стаття 23. Зупинення фінансових операцій Стаття 24. Формування переліку осіб
Розділ 5. Завдання, функції та права спеціально уповноваженого органу	Стаття 25. Завдання та функції спеціально уповноваженого органу Стаття 26. Політична незалежність спеціально уповноваженого органу Стаття 27. Права спеціально уповноваженого органу
Розділ 6. Національна оцінка ризиків	Стаття 28. Національна оцінка ризиків Стаття 29. Джерела інформації, необхідної для проведення національної оцінки ризиків
Розділ 7. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії	Стаття 30. Загальні засади міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії Стаття 31. Повноваження державних органів щодо забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії та порядок їх реалізації
Розділ 8. Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, відновлення прав і законних інтересів власників	Стаття 32. Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії Стаття 33. Неподання інформації спеціально уповноваженому органу Стаття 34. Несвоєчасне подання інформації спеціально уповноваженому органу Стаття 35. Відновлення прав і законних інтересів
Розділ 9. Контроль і нагляд за дотриманням законодавства у сфері запобігання та протидії	Стаття 36. Контроль за виконанням законів у сфері запобігання та протидії
Розділ 10. Прикінцеві та перехідні положення	

Джерело розроблено автором на основі даних [4]

З 2003 року до теперішнього часу, закон зазнав численних змін і доповнень, що були спрямовані на забезпечення відповідності національного законодавства міжнародним вимогам. Зокрема, однією з важливих змін стало введення нових стандартів і вимог, що стосуються фінансових установ, процесів моніторингу, а також зобов'язання щодо боротьби з корупцією, тероризмом та іншими фінансовими злочинами, що можуть бути пов'язані з відмиванням коштів. Нормативно-правова база, що регулює сферу боротьби з легалізацією

(відмиванням) коштів, постійно вдосконалюється, зокрема через адаптацію до міжнародних стандартів, таких як FATF, директиви ЄС і конвенції ООН.

з 2002 року Україна активно співпрацює з FATF, приймаючи ряд законодавчих ініціатив, які відповідають основним вимогам цієї організації. Прийняття таких стандартів включає зобов'язання фінансових установ проводити належну перевірку клієнтів і належне ведення фінансового моніторингу. Директива 2005/60/ЄС та її пізніші редакції передбачали оновлення вимог до фінансових установ щодо боротьби з відмиванням коштів. Україна імплементувала ці вимоги у своїх законах, що стосуються публічних фінансових та банківських установ.

Боротьба з відмиванням коштів в Україні здійснюється через скоординовану діяльність кількох державних органів, кожен з яких має специфічні функції та відповідальність у процесі виявлення, запобігання та припинення фінансових злочинів.

Основним органом, відповідальним за боротьбу з відмиванням коштів в Україні, є Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг). Вона була утворена шляхом реорганізування Державного комітету фінансового моніторингу України Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» 09.12.2010 р. (редакція від 21.01.2014 р.) для організації та координації заходів із запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму [17]. Держфінмоніторинг здійснює центральну роль у системі моніторингу фінансових операцій та виявленні підозрілих транзакцій. Структура Держфінмоніторингу наведена в додатку Б.

Завдання та функції Державної служби фінансового моніторингу визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та Положенням про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537.

Ключовими завданнями Держфінмоніторингу є:

- реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;
- проведення національної оцінки ризиків;
- забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Відповідно до Указу Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» діяльність Держфінмоніторингу спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів [18].

Основним орієнтиром комплексу стратегічних заходів законодавчого, організаційного та інституційного характеру, спрямованих на розвиток та підтримку національної системи фінансового моніторингу, мають бути:

1. Внесення змін до законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, шляхом дотримання документів Організації Об'єднаних Націй та міжнародних конвенцій, ратифікованих Україною, стандартів Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та стандарти, що відповідають тим, що застосовуються в ЄС, рекомендації Комітету експертів Ради Європи щодо оцінки методів боротьби з грошима відмивання коштів та фінансування тероризму.

2. Стан суб'єктів державного фінансового моніторингу та інших органів за результативність здійснення регуляторного контролю, передбаченого ризикоорієнтованим підходом у продовження перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу, підготовка детальних методичних рекомендацій для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, розробка та впровадження

комплексної адміністративної звітності у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

3. Підвищення ефективності діяльності правоохоронних та інших державних органів шляхом забезпечення розвинутого та сталого функціонування апарату розкриття та досудового розслідування кримінальних правопорушень, судочинства у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, з тим, щоб принцип невідворотності покарання може бути виконане.

4. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії системі протидії суб'єктам системи ПВК/ФТ, обміну оперативною інформацією України, іноземних та міжнародних організацій для ефективного розслідування, арешту та конфіскації злочинних активів.

5. Просвітницько-роз'яснювальна та наукова підтримка системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, щоб суб'єкти системи були добре поінформовані про супутні ризики в цьому напрямку, відповідали вимогам законодавства та приймали ефективні ВК/ФТ дія.

Підсумовуючи вище написане, можна сказати, що боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом, є багатограним процесом, що поєднує правові, економічні та організаційні аспекти. Теоретичні основи цієї діяльності ґрунтуються на концепціях запобігання, виявлення та притягнення до відповідальності. Основними елементами є аналіз ризиків, моніторинг фінансових операцій та усунення вразливостей у фінансовій системі.

Правові підходи базуються на міжнародних стандартах, таких як рекомендації FATF, та національному законодавстві, що передбачає обов'язковий фінансовий моніторинг, процедури КУС і кримінальну відповідальність за легалізацію злочинних доходів. Успіх боротьби залежить від ефективної взаємодії державних органів, правоохоронних структур та приватного сектору, а також від оперативного обміну інформацією між країнами.

Ефективна протидія відмиванню коштів сприяє зміцненню економічної стабільності, захисту фінансової системи від злочинних посягань і підвищенню

довіри до державних інституцій. Це складова частина глобальних зусиль у сфері фінансової безпеки, що вимагає системного підходу та постійного вдосконалення правового регулювання.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У БОРОТЬБІ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ КОШТІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

2.1. Особливості національних систем боротьби з відмиванням коштів: аналіз досвіду США та ЄС

Боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів у Сполучених Штатах Америки є однією з найбільш розвинених та ефективних систем у світі, яка базується на глибокій інтеграції правового регулювання, інституційного контролю та співпраці між державними органами і приватним сектором.

Одним із перших значущих кроків США у сфері боротьби з відмиванням коштів стало прийняття у 1970 році Закону про банківську таємницю (Bank Secrecy Act, BSA). Цей закон заклав правову основу для протидії незаконним фінансовим потокам та зобов'язав фінансові установи США ідентифікувати клієнтів, вести записи про великі грошові операції та повідомляти про підозрілі транзакції [19].

BSA став першим документом, який вимагав від банків звітувати про фінансову діяльність, що викликала підозри, а також забезпечував механізм збору та аналізу інформації про фінансові злочини. Це дозволило посилити контроль над фінансовими потоками, які могли б використовуватися для відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом.

У 1990 році в межах реалізації BSA був створений Мережевий відділ боротьби з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN). Ця організація стала центральним органом для збору, аналізу та обміну інформацією про фінансові злочини.

Основними функціями FinCEN є:

- збір та обробка звітів про підозрілі операції (Suspicious Activity Reports, SARs);
- нагляд за дотриманням програм протидії відмиванню коштів (Anti-Money Laundering Programs, AML);

— співпраця з правоохоронними органами та іншими урядовими структурами [20].

FinCEN також відповідає за забезпечення координації між державними органами та фінансовими установами, спрямованої на ефективне виявлення та запобігання злочинам, пов'язаним із відмиванням коштів.

Одним із яскравих прикладів є випадок 2018 року, коли FinCEN допомогло виявити та зупинити міжнародну схему відмивання коштів, пов'язану з банківськими установами в США, Латинській Америці та Китаї. За допомогою аналізу мільйонів фінансових звітів та банківських транзакцій, вдалося виявити використання фіктивних компаній для переправлення великих сум грошей. Іншим відомим прикладом є розслідування у 2020 році, коли FinCEN виявив велику мережу підставних компаній у Європі, які використовували американські банки для обробки незаконних транзакцій. У цих випадках FinCEN не тільки виявив порушення, але й сприяв винесенню штрафів та притягненню до відповідальності фінансових установ [20].

Фінансові установи в США зобов'язані дотримуватися комплексних програм AML, які включають ідентифікацію клієнтів (Know Your Customer, KYC), звітування про підозрілі операції (SARs), регулярний аудит внутрішніх політик протидії відмиванню коштів, навчання працівників фінансових установ [21].

SARs стали одним із ключових елементів у боротьбі з фінансовими злочинами. Ці звіти надають правоохоронним органам інформацію для розслідування потенційних правопорушень. Щорічно до FinCEN надходять мільйони SARs, що дозволяє створити потужну базу даних для аналізу фінансових потоків та виявлення злочинних схем.

Після терактів 11 вересня 2001 року боротьба з фінансуванням тероризму стала одним із головних пріоритетів США. У цьому контексті Конгрес прийняв Patriot Act, який значно розширив повноваження правоохоронних органів у сфері протидії фінансовим злочинам.

Ключові положення Patriot Act у сфері AML:

- вимога до фінансових установ проводити розширену перевірку клієнтів з високим рівнем ризику (Enhanced Due Diligence);
- посилення відповідальності за недотримання AML-вимог;
- заборона на ведення бізнесу з банками-"оболонками", які не мають фізичної присутності в країні [22].

Patriot Act значно підвищив рівень прозорості фінансових операцій і створив додаткові механізми для запобігання використанню фінансової системи США у злочинних цілях.

Американська система AML виділяється жорсткістю законодавства та високим рівнем інтеграції приватного сектора у боротьбу з фінансовими злочинами. Приватні фінансові установи є одними з основних партнерів держави у виявленні підозрілих операцій. Водночас США мають систему жорстких санкцій проти установ, які порушують вимоги AML. Штрафи за недотримання можуть сягати мільярдів доларів, що стимулює фінансові організації дотримуватися законодавства.

Таблиця 2.1. Основні елементи системи AML у США

Елемент системи AML	Опис	Документи, що регулюють
Звітування про підозрілі операції (SARs)	Фінансові установи зобов'язані подавати звіти про підозрілі транзакції	Bank Secrecy Act, Patriot Act
Регуляторний орган (FinCEN)	Центральний орган для збору, аналізу та обміну інформацією про фінансові злочини	Bank Secrecy Act
Ідентифікація клієнтів (KYC)	Зобов'язання фінансових установ ідентифікувати клієнтів та оцінювати їх ризику	Patriot Act
Жорсткі санкції	Високі штрафи за порушення AML-вимог	Bank Secrecy Act, Patriot Act

Джерело розроблено автором на основі даних [19,20,21,22]

Система протидії відмиванню коштів у США демонструє високу ефективність завдяки інтеграції правових, інституційних та технологічних рішень. Вона є однією з найжорсткіших у світі і забезпечує надійний контроль за

фінансовими потоками. Використання американського досвіду може слугувати прикладом для інших держав, включно з Україною, в умовах адаптації до міжнародних стандартів.

Після розгляду ефективної боротьби з відмиванням коштів у Сполучених Штатах Америки, де важливу роль відіграють централізовані механізми контролю та інституційна співпраця, варто звернути увагу на підхід Європейського Союзу, який, в свою чергу, вирізняється децентралізованою моделлю і уніфікацією правил серед своїх держав-членів.

За останні тридцять років ЄС ухвалив багато ініціатив для боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Більшість із них були спрямовані на адаптацію правової бази ЄС до міжнародних конвенцій і стандартів, розроблених наднаціональними організаціями, зокрема Групою розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF).

Дотримуючись класичного підходу "twin-track approach", ЄС діяв як у сфері запобігання, так і в сфері репресій. Його зусилля поширювалися від регулювання до кримінального права і включали ухвалення п'яти директив щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей, а також Рамкове рішення та Директиву щодо боротьби з відмиванням коштів за допомогою кримінального права[23].

Однак останні скандали показали, що існуючий підхід ЄС до протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму є недостатнім для боротьби з потоками "брудних грошей". Причини цього виходять далеко за межі недосконалості регуляторної бази.

Якщо уважно проаналізувати ситуацію, стає зрозуміло, що неефективність здебільшого зумовлена слабким забезпеченням виконання законів, а не регуляторними вадами. У національних законодавствах все ще існують горизонтальні розбіжності: національний нагляд є недостатнім; правозастосування неефективне як на національному, так і на європейському рівні; співпраця між національними наглядовими органами є обмеженою; обмін інформацією між

фінансовими розвідувальними підрозділами (FIU) стикається з багатьма перешкодами; а кримінально-правове переслідування практично відсутнє.

Тим часом бракує надійних даних, а наявні цифри настільки ж обурливі, наскільки й приблизні. Попри величезну кількість літератури й досліджень, присвячених боротьбі з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму (AML/CFT), які з'явилися за останнє десятиліття, якісних даних дуже мало. Цифри базуються на приблизних оцінках макроекономічного характеру, розрахованих на основі обсягів тіньової економіки чи порівняння прямих іноземних інвестицій із реальними інвестиціями[23].

Для подолання нестачі правозастосування перший тимчасовий крок до централізації повноважень на рівні ЄС був зроблений у грудні 2019 року, коли Європейське банківське управління (ЕВА) отримало завдання очолювати, координувати та контролювати боротьбу з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму в межах ЄС, ставши таким чином ключовим учасником цього процесу.

Однак ця перша спроба централізувати нагляд на рівні ЄС швидко виявилася недостатньою. По-перше, ЕВА наголосило, що розбіжності у національних правилах і практиках мали значний негативний вплив на запобігання використанню фінансової системи ЄС для відмивання грошей і фінансування тероризму. ЕВА запропонувало ухвалення більш жорсткої регуляторної бази на рівні ЄС щодо заходів належної перевірки клієнтів і вимог до систем і контролю у сфері AML/CFT. Також ЕВА закликала до ухвалення безпосередньо застосовного законодавства Союзу, яке б визначало, які заходи мають вживати фінансові установи для боротьби з ML/TF.

По-друге, організація наголосила, що повноваження наглядачів у сфері AML/CFT, заходи, необхідні для забезпечення виконання фінансовими установами їхніх обов'язків у цій сфері, а також операційні повноваження фінансової розвідки і транскордонна співпраця потребують подальшої гармонізації.

По-третє, на тлі реформ після фінансової кризи, які переважно базувалися на посиленні централізованого нагляду в ЄС через створення нових агентств як

моделі адміністративного впровадження законодавства ЄС, ЕВА проклало шлях до створення нового органу, спеціально орієнтованого на потреби у сфері AML/CFT.

Пакет реформ у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (AML/CFT), представлений Європейською комісією в липні 2021 року, спрямований на вирішення проблеми існуючої регуляторної та наглядової фрагментації. Він покликаний усунути недоліки в якості та ефективності нагляду AML/CFT у ЄС та сприяти більшій узгодженості високих стандартів нагляду[23].

Ця пропозиція є частиною Плану дій Комісії, представленого у травні 2020 року, метою якого є створення політики ЄС щодо боротьби з відмиванням грошей. Основні завдання включають:

1. Забезпечення ефективної імплементації існуючої рамки AML/CFT у ЄС.
2. Створення єдиного регламенту ЄС у сфері AML/CFT.
3. Запровадження нагляду за AML/CFT на рівні ЄС.
4. Створення механізму підтримки та співпраці для підрозділів фінансової розвідки (FIUs).
5. Виконання кримінально-правових положень і забезпечення обміну інформацією на рівні ЄС.
6. Посилення міжнародного виміру рамки AML/CFT ЄС.

Три основні конкретні цілі, переслідувані реформою, сфокусовані на пріоритетах 2, 3, 4 та 6:

1. Посилення правил AML у ЄС і підвищення їхньої чіткості, забезпечення узгодженості з міжнародними стандартами та чинним законодавством ЄС.
2. Підвищення ефективності та узгодженості нагляду за дотриманням AML.
3. Підвищення рівня співпраці та обміну інформацією між підрозділами фінансової розвідки (FIUs).

З цією метою пакет реформ включає чотири законодавчі пропозиції:

- Регламент про створення Європейського органу з питань AML/CFT у формі децентралізованого регуляторного агентства ЄС (COM(2021) 421) (далі AMLAR).
- Новий регламент, що містить безпосередньо застосовні правила AML/CFT, включаючи оновлений список суб'єктів, що підлягають регулюванню, і переглянута політику щодо третіх країн, підходи яких до AML/CFT становлять загрозу для фінансової системи ЄС (COM(2021) 420) (далі AMLR1).
- Шосту директиву AML, яка замінює чинну директиву ЄС у сфері AML/CFT (Директива 2015/849 із поправками) та містить положення, непридатні для регламенту, що вимагають національної імплементації (COM(2021) 423) (далі AMLD6).
- Перегляд Регламенту 2015/847 про перекази коштів (COM(2021) 422) (далі AMLR2).

Цей пакет реформ є важливим кроком уперед у боротьбі з незаконними фінансовими потоками і знаковою подією в процесі європейської інтеграції. Однак існують сфери, які потребують посилення, щоб забезпечити ефективність запропонованих заходів[23]. Європейський Союз демонструє прагнення адаптуватися до нових викликів у сфері відмивання коштів, запроваджуючи прогресивні механізми контролю та прозорості. Унікальною рисою європейської системи є її масштабність і здатність координувати зусилля на рівні міжурядового співробітництва, що дозволяє швидко реагувати на глобальні ризики та зміцнювати фінансову безпеку в усьому регіоні.

Таблиця 2.2. Порівняння підходів США та ЄС до боротьби з відмиванням коштів (AML)

Критерій	США	Європейський Союз
1	2	3
Модель регулювання	Централізована (ключову роль відіграє FinCEN).	Децентралізована (відповідальність покладається на держави-члени).
Ключовий законодавчий акт	Bank Secrecy Act (BSA, 1970).	Пакет директив ЄС: від Першої (1991) до Шостої директиви (2020).

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
Контролюючі органи	Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN).	Органи держав-членів ЄС: національні фінансові регулятори, у майбутньому – Anti-Money Laundering Authority (AMLA).
Основні обов'язки фінансових установ	Подання Suspicious Activity Reports (SARs); впровадження програм AML; перевірка клієнтів (KYC).	Впровадження процедур KYC, реєстри бенефіціарних власників, звітування про підозрілі транзакції.
Санкційна політика	Жорсткі санкції за порушення, включаючи великі штрафи та кримінальну відповідальність.	М'якша санкційна політика; залежить від національних законодавств держав-членів.
Рівень гармонізації законодавства	Єдине уніфіковане законодавство для всієї країни.	Гармонізація через директиви ЄС; імплементація залежить від держав-членів, що може створювати розбіжності.
Акцент у політиці AML	Співпраця з приватним сектором, впровадження технологічних рішень для моніторингу транзакцій.	Превентивний підхід через регулювання, підвищення прозорості транзакцій і боротьбу з новими ризиками
Реєстри бенефіціарів	Немає загальнонаціонального реєстру, але передбачені процедури перевірки клієнтів (KYC).	Створення національних реєстрів бенефіціарних власників, інтеграція їх у єдину систему ЄС.
Реагування на фінансові інновації	Активний моніторинг криптовалют, fintech, підвищення прозорості у цифрових платежах.	Регулювання криптовалют у рамках П'ятої директиви ЄС; плани інтеграції в єдиний наглядовий орган (AMLA).
Міжнародна співпраця	Активна участь у FATF, співпраця з іншими країнами через механізми FinCEN.	Гармонізація з рекомендаціями FATF; партнерство з міжнародними організаціями та державами-членами.

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
Історія розвитку AML-системи	AML-система розпочалася з прийняття Bank Secrecy Act (1970).	Початок AML-системи в ЄС – Перша директива з боротьби з відмиванням коштів (1991).
Особливості регулювання криптовалют	Акцент на прозорості транзакцій; використання приватних платформ для моніторингу криптозлочинів.	Впровадження вимог щодо звітування про криптовалютні транзакції в межах П'ятої директиви.
Майбутні ініціативи	Подальший розвиток співпраці з фінансовим сектором, посилення використання технологій для виявлення злочинів.	Створення Anti-Money Laundering Authority (AMLA), запуск якого заплановано на 2024 рік.

Джерело розроблено автором на основі даних [15,19,20,21,22]

Централізований підхід США забезпечує швидкість впровадження законодавчих змін і суворий контроль, тоді як децентралізована модель ЄС враховує різноманітність правових систем держав-членів і фокусується на гармонізації. Водночас, як США, так і ЄС адаптують свої AML-системи до нових викликів, таких як криптовалюти та фінансові технології.

Якщо попередні приклади країн у боротьбі з відмиванням грошей вважаються показовими, то наступний приклад із Китаєм вважається досить неефективним, зокрема щодо розвитку передових країн, незважаючи на те, що закон карає практику відмивання грошей у деяких країнах. Наприклад, все ще існують прогалини в комплексному підході до цього явища. Однак варто зупинитися на прикладі Китаю, оскільки боротьба з відмиванням грошей має паралелі з ситуацією в Україні, коли ефективні ідеї втрачаються через випадковий, безсистемний підхід до проблеми. Наприклад, у Китаї не існує офіційного списку операцій, визнаних підозрілими, банки самі вибирають, які операції класифікувати як підозрілі, хоча є кілька правил, яких необхідно дотримуватися, щоб про операцію було повідомлено наглядовому органу. авторитет. Ці правила є

індикаторами, про наявність яких банк повинен повідомити представника нагляду. Кількість ознак різна для національної та іноземної валюти, так для національної валюти їх 13, серед яких слід відзначити такі: операції підприємства відрізняються від специфіки їх діяльності, перерахування великої суми грошей. через особовий рахунок (1 000 000 грн.) або часто відкриваються та закриваються рахунки клієнта тощо. Для іноземної валюти кількість символів 11 та 20 для готівкової та безготівкової платежів відповідно. Проте максимальна сума, яку можна внести готівкою, становить 10 000 доларів, а безготівковою – 100 000 доларів для фізичних та юридичних осіб відповідно. Ці суми стають основними джерелами збільшення незаконного капіталу в країні[7].

Таблиця 2.3. Порівняльна характеристика банківських систем деяких країн у розрізі боротьби з відмиванням грошей

Країна	Заявлена участь у боротьбі з відмиванням грошей	Максимальні і граничні суми грошей операцій	Централізована управління на рівні держави	Підходи щодо організації системи протидії відмиванню грошей	Знаходиться у складі організації протидії відмиванню грошей	Загальна оцінка ефективності фінансової системи протидіяти відмиванню грошей
США	Так	\$10000	так	принцип «знай свого клієнта»	FATF, АГП	ефективна
Великобританія	Так	\$20000	так	принцип «знай свого клієнта»	FATF	ефективна
Китай	Так	\$10000 готівковий розрахунок, \$100000 (\$500000) для фізичних (юридичних) осіб – безготівковий	ні	визначення операцій з вкрапленням принципу «знай свого клієнта»	ЄАГ, ОГБС	не досить ефективна
Україна	так	80000 грн., або еквівалент	охвачені не всі аспекти	контроль операцій	MONEYVAL	не досить ефективна

Джерело розроблено автором на основі даних: [24 с.95]

Отже, досвід США та ЄС показує, що успішна боротьба з відмиванням коштів потребує поєднання суворого регулювання, ефективного контролю та тісної співпраці на міжнародному рівні. Україна може використовувати ці приклади як основу для вдосконалення власної системи AML, враховуючи свої економічні та правові реалії.

2.2. Спеціальні органи та механізми фінансового моніторингу в різних країнах

Запровадження фінансового моніторингу (розвідки) потребує створення органів на національному, регіональному, міжнародному рівнях. В контексті окресленої проблематики слід звернути увагу на передумови створення міжнародних організацій, а також визначити саме поняття «міжнародна організація». Як зазначає А.В. Войціховський: «у Віденській конвенції про право міжнародних договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. зазначено, що міжнародна організація володіє такою правоздатністю укладати міжнародні договори, необхідною для виконання її функцій і досягнення її цілей» [25]. Згідно з ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України»: «міжнародна організація – це міжнародна міжурядова організація» [26]. Міжнародна організація – це об'єднання держав, установ, фізичних осіб, що спільно реалізують програму або мету на основі певних правил і процедур і діяльність яких виходить за національні кордони [27]. За функціональною спрямованістю, міжнародні організації створюються для вирішення питань пов'язаних з викликами, загрозами не тільки національній безпеці певної держави, а і загалом підтримання сталих і скоординованих міжнародно – правових відносин між учасниками таких організацій. Акімова О.В. в розрізі становлення фінансового моніторингу (розвідки) в Україні зазначає про організаційне оформлення підсистеми фінансового моніторингу, як процесу інституціоналізації розподілу повноважень, компетенцій, відносин між окремими органами, які здійснюють фінансовий моніторинг, на основі таких груп передумов:

1) історичні (залежить від типу соціально – економічної системи (ринкова, планово – адміністративна, змішана); тип фінансового сектору (банківськоорієнтований, фондоорієнтований); персональна та організаційна результативність діяльності окремих органів фінансового регулювання, тощо; 2) змістові: особливості культур фінансової поведінки, рівень та стан окремих фінансових інститутів; 3) функціональні: масштаби та пріоритет регуляторної діяльності; характер розподілу та ступінь централізації та концентрації владних повноважень тощо. На думку автора, такі передумови можна використати і з огляду на необхідність запровадження фінансового моніторингу у світі для запобігання та протидії. Однак, для кожної міжнародної організації можуть бути наявні окремі, специфічні передумови, залежно від направленості діяльності, регіонального чиннику, певних подій, дій тощо. На міжнародній арені існує велика кількість міжнародних організацій у сфері фінансового моніторингу, однак слід аналізувати передумови створення таких організацій та надати характеристику останнім з урахуванням взаємовідносин з Держфінмоніторингом. Відповідно до відомостей Служби таким організаціями є: 1) Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF); 2) Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEVAL); 3) Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки; 4) Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (ЄАГ) [28]. Розгляд діяльності перерахованих міжнародних організацій, їх результат та ефективність, взаємодія з іншими суб'єктами фінансового моніторингу (розвідки) тощо впливає на формування державної політики у сфері запобігання та протидії Держфінмоніторингу. Передумови створення цих організацій можуть бути різні залежно від великої кількості факторів, однак основою для їх функціонування є основна мета – запобігання та протидія у сфері легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що корелюється з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню зброї масового

знищення» від 06.12.2019 № 361-IX [4]. Зокрема, відповідно до ст. 31 цього Закону: «Спеціально уповноважений орган відповідно до міжнародних договорів України за принципом взаємності чи з власної ініціативи здійснює міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав у частині обміну досвідом та інформацією про запобігання та протидію». І якщо вказана стаття регулює питання відносин з подібними органами державної влади, то для міжнародних організацій слід додатково привернути увагу.

Першою міжнародною організацією, яка займається боротьбою з відмиванням грошей, є Група розробки фінансових заходів щодо відмивання грошей (FATF), яка була створена в 1989 році країнами G7 як офіційний орган для боротьби з відмиванням грошей. Сьогодні FATF є відносно потужною організацією, яка є світовим лідером у боротьбі з відмиванням грошей і включає понад 30 країн: Аргентину, Австралію, Австрію, Бельгію, Бразилію, Канаду, Данію, країни Єврокомісії, Фінляндію, Францію, Німеччину, Греція, Об'єднані Арабські Емірати, Гонконг (Китай), Ісландія, Ірландія, Італія, Японія, Люксембург, Мексика, Королівство Нідерландів, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Російська Федерація, Сінгапур, ПАР, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Велика Британія, США. Основні цілі, які він прагне досягти.

Комітет складається з:

1. Розгляд виконання 40 пропозицій, а також 9 спеціальних рекомендацій FATF. Усі країни-учасниці FATF дотримуються рекомендацій на індивідуальній основі, але кожна країна має певний рівень контролю за виконанням рекомендацій: щороку проводиться індивідуальна оцінка, а також порівняння з іншою країною-учасницею FATF.

2. Огляд тенденцій відмивання коштів та вжиття заходів щодо їх протидії.

Оскільки відмивання грошей постійно розвивається, використовувати методи необхідно постійно контролювати, тому країни-члени завжди збирають і аналізують найновішу інформацію про сучасні методи відмивання грошей.

3. Концепція відмивання грошей у всьому світі. Організація виступає за створення всесвітньої системи боротьби з мафією, що досягається шляхом

збільшення кількості країн-учасниць FATF. Крім того, для підвищення ефективності боротьби з відмиванням грошей та міжнародною злочинною діяльністю створюються організації, присвячені міжнародно визнаному типу FATF. Обов'язки цих організацій полягають у боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванню тероризму у відповідних регіонах, в оцінці відповідності членів вимогам 40 рекомендацій FATF і 9 спеціальних рекомендацій FATF, а також у вивченні еволюції відмивання грошей і конкретних методів. для цього регіону.

Станом на травень 2007 року FATF визнала вісім організацій з регіональними особливостями, а саме:

1. Цільова група з боротьби з відмиванням фінансових коштів (ACFATF) є регіональною групою банків та інших фінансових установ.
2. Азіатсько-Тихоокеанські групи по боротьбі з шахрайством (APG).
3. Спеціальний комітет Ради Європи з оцінки заходів з відмивання грошей («MONEYVAL»).
4. Група по боротьбі з відмиванням у Східній і Південній Африці (EAALG).
5. Колектив Південної Америки зі створення фінансових показників для боротьби з відмиванням грошей (GAFISUD).
6. Євразійська ініціатива з протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму (ЄАГ).
7. Цільова група фінансових заходів Близького Сходу та Північної Америки (МЕНАФАТФ).
8. Групу було перейменовано в Міжурядову групу з розробки заходів по боротьбі з відмиванням грошей в Африці (GIABA) [29]. Інші організації, офіційно визнані FATF, включають цю.

Центральноафриканський валютний союз (GABAC), а також Група нагляду за офшорними банківськими операціями (OBSG) мають функції, подібні до регіональних організацій, і офіційно контролюються FATF [29].

Організаційний рівень - склад і внутрішня організація будь-якої міжнародної організації; Нормативно-правова основа діяльності та процесу

правотворчості, що впливає на сферу фінансового моніторингу (розвідки) на національному рівні; Функціональний - напрямок, мета і розподіл влади будь-якої організації. Якщо основним напрямком діяльності міжнародних організацій є протидія та запобігання цьому, то звичайний і формальний рівні організації можуть відрізнятися через специфіку регіонального підходу та членства держав в останніх. Основним органом у цій ієрархії є FATF, яка визнана переліченими вище міжнародними організаціями. Внутрішній склад FATF складається з держав-членів і спостерігачів. У процесі оцінки беруть участь дев'ять асоційованих членів, а також міжнародні партнери: Міжнародний валютний фонд і Світовий банк[7]. Керівним органом організації є пленарне засідання, яке проводиться кожні три роки для вирішення питань щодо притягнення учасників до відповідальності за порушення стандартів групи, а за повторне правопорушення ці стани підлягають додатковому контролю (нагляду), який може призвести до внесення їх до «сірих, чорних» списків[30]. До повноважень пленуму входить обрання президента організації, термін повноважень якого починається 1 липня і обмежується двома роками, після чого він залишає посаду президента. Відповідно до обсягу повноважень президент здійснює: 1) представництво інтересів організації в міжнародних відносинах; 2) організація та керівництво нарадами, групами, координація роботи Секретаріату[7].

Секретаріат складається з експертів, які мають знання в таких сферах (структурах): правоохоронна діяльність, розвідка, фінансова розвідка, політичне консультування та юридична експертиза. Я вважаю, що організаційні рамки Секретаріату, відбір персоналу, його кваліфікація та збільшення поширеності транснаціональної злочинності – все це має бути покращено. Цей аспект важливий, оскільки Секретаріат є організацією, яка сприяє основним зусиллям членів цієї організації, а також глобальної організації (членів-кореспондентів, додаткових учасників). Але питання функціонування Секретаріату полягає в його фінансуванні та задоволенні потреб (які щорічно закладаються в бюджет); зазначається, що це здійснюється за рахунок внесків учасників[7]. Якщо FATF дозволено позначати певну державу як «сіру» або «чорну» у своєму списку інтересів, тоді може

виникнути конфлікт інтересів через переважання інтересів держави над майбутніми внесками, яких бракує. Загалом існує модель «самоокупності», кожна одиниця відповідає за свій бюджет і робить внески до загального бюджету. У зв'язку з цим, я вважаю, що розглядаючи відповідальність конкретної держави перед іншими, це має здійснюватися через зовнішній нагляд, який передбачає: запрошення представників асоційованих держав (коли держава не є членом), а в протилежному випадку – застосування правових заходів щодо виключення держави з FATF. У цьому випадку позиція групи буде значною, а вага та ефективність рекомендацій підвищаться за рахунок інших держав, а також ступінь незалежності, яка позбавлена будь-якого зовнішнього впливу.

Функціоналізм, як було сказано раніше, це процедура у сфері запобігання та пом'якшення. Основним документом (відповідно до регуляторного підходу) є 40 рекомендацій (Міжнародний стандарт) FATF, на основі яких визначається ступінь дотримання членами організації вимог FATF. У цьому контексті с. 6 годин 2 ст. 25 (крім згаданої статті 31) Закону: Держфінмоніторинг також бере участь у міжнародному співробітництві у сфері запобігання та пом'якшення. Крім того, відповідно до положень підпункту 6 пункту 4 Положення про Державну службу фінансового моніторингу, яке було затверджено Постановою КМУ від 29 липня 2015 року № 537, також сприяє міжнародній координації, в тому числі з боку FATF [29].]. Рекомендації FATF можна розділити на три великі категорії: 1) цільова орієнтація їхніх зусиль (тобто: як вони мають бути спрямовані на запобігання відмиванню грошей та сприяння тероризму), 2) регулювання відмивання грошей (тобто: злочини, пов'язані з відмиванням грошей, виконання тимчасових заходів та характеристики некомерційних організацій), і 3) міжнародне співробітництво (тобто: екстрадиція злочинців і надання правової допомоги, а також заморожування та арешт активів). 7) ефективність методики; 8) рекомендації FATF [31].

Зрештою, ці рекомендації мають вирішальне значення для діяльності інших міжнародних організацій через періодизацію та становлення Групи як провідної асоціації у сфері фінансового моніторингу (розвідки). У цьому контексті слід зазначити дії Російської Федерації (Республіки Білорусь, а також інших країн, які

сприяють Російській Федерації у її збройній агресії, конфлікті проти України) щодо необхідності виключення цих країн із будь-якої міжнародних організацій, застосувати найсуворіші санкції та ізолювати їх від володіння цивілізованого світу, шляхом поширення расизму (як філософії), знищення українського народу, фінансування тероризм, розповсюдження зброї масового знищення та легалізація (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом. Однак дії цих організацій не дають жодного обґрунтування їхньої ефективності, а базуються на понятті «безсилля» та недостатньої ефективності останніх.

З точки зору відносин з міжнародними організаціями, які займаються регіональним регулюванням і впливом, важливо звернути увагу на ті, які відповідають національному законодавству України та зацікавлені в його розвитку.

Наступна міжнародна організація є наступною в основному блоці співпраці з Державним департаментом праці та Комітетом експертів Ради Європи з питань відмивання грошей та фінансування тероризму (MONEVAL). З формального підходу керівництво роботою Комітету покладено на Бюро, яке складається з голови та двох заступників керівника. Два інші члени Комітету обираються з числа делегацій: один має право голосу, а інший - ні. Метою членів Бюро є два роки з можливим продовженням на один рік [32]. До складу структури Бюро входять такі частини: 1) керівник; 2) члени Бюро; 3) заступники керівника Бюро [33]. Робочі групи, створені Комітетом: 1) спеціальна група експертів, яка забезпечує високу якість і послідовність оцінки ВК/ФТ/ФЗМЗ; 2) група радників, яка надає рекомендації з питань політики та оцінки (щодо політики та оцінки VC/FT/FZMZ); 3) робоча група з питань оцінювання, яка займається підготовкою пленарного засідання, з пропозиціями щодо рішень на пленарному засіданні, технічними питаннями, важливими для послідовності оцінювання, та науковими експертами [32]. Основною функціональною точкою зору щодо цього питання, а також статутних вимог є наглядовий орган Ради Європи, якому доручено оцінювати ефективність запобігання та протидії Ради, а також надавати рекомендації щодо необхідних покращень у національний рівень [34]. У результаті Комітет вважається регіональним органом, який використовує встановлені рекомендації та стандарти

для оцінки ефективності їх використання, а також для створення розроблених правил для застосування державами. Ці правила впроваджуються уповноваженими фінансовими установами (розвідкою). З точки зору стандартної практики, Комітет готує звіти (як наслідок цієї оцінки). Наприклад, Другий звіт про стан та оцінку рейтингів, пов'язаних з Technical Compliance, який безпосередньо стосується виконання нових вимог щодо рекомендацій FATF з урахуванням оновлених основ діяльності Держфінмоніторингу [35].

Вивчення міжнародного досвіду в сфері фінансового моніторингу показує важливість створення спеціальних органів для ефективної боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Міжнародні організації, такі як FATF, MONEVAL, Егмонтська група та інші, відіграють ключову роль у формуванні стандартів та координації зусиль на глобальному рівні. Вони забезпечують обмін досвідом, оцінку ефективності антикорупційних заходів та сприяють поліпшенню національних систем фінансового моніторингу. Співпраця між державами та міжнародними організаціями є важливим інструментом у протидії злочинній діяльності, зокрема в контексті запобігання відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом. Розвиток цього механізму на національному та міжнародному рівнях сприятиме більш ефективній боротьбі з транснаціональними злочинами та підвищенню стабільності глобальної фінансової системи.

2.3. Співробітництво міжнародних організацій та фінансових установ у протидії легалізації злочинних доходів

Багато країн відповідають Рекомендаціям FATF і досить успішно застосовують підхід, що ґрунтується на оцінці ризику. FinCEN (Мережа боротьби з фінансовими злочинами) — це головне агентство в системі державних установ Сполучених Штатів, яке відповідає за розробку, застосування, підтримку та нагляд за використанням цивільних покарань у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму на території штату. Це орган, створений і функціонуючий у межах Міністерство фінансів, а також являє собою фінансову розвідку

Сполучених Штатів. Контроль над операціями фінансових установ у Сполучених Штатах також включає Управління валютного контролера, яке контролює національні банки та федеральні відділення, а також іноземні банківські організації; Федеральна резервна система Сполучених Штатів - перевірка банків-членів Федеральної резервної системи та некорпорованих організацій або відділень іноземних банків в Америці; Федеральна корпорація страхування вкладів – комерційні ощадні банки та ощадні банки, що не є членами, а також філії іноземної банківської установи; Управління ощадного нагляду-економи; Адміністрація національної кредитної спілки – регулює функціонування кредитних спілок, створених за статутом федерального уряду

У Сполучених Штатах кожний банк видає в середньому 25 SFTAR. У процесі проведення нагляду оцінюється, чи мають банківські установи політику та процедури, які були встановлені відповідно до ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей, будь-які вимоги BSA ідентифікувати та повідомляти про підозрілу діяльність. Операційні операції, незалежно від рівня та характеру ризику, що переважає в установі, перевіряються навіть на рівні приміщень та інспекції офісів. Величезні банки, які є дуже диверсифікованими. Деякі регуляторні органи виділяють певного персоналу, який залишається повноцінним у організації та здійснює щоденний моніторинг, і вони щоквартально оновлювати інформацію про стан фірми та оцінку ризиків.

Міністерство фінансів рекомендувало ретельно розслідувати всі наявні факти у випадку транзакцій на 10 000 доларів або більше на предмет «підозри». Особливо обережними є випадки транзакцій та банківських відносин, у яких існують сумніви щодо ідентифікації клієнтів, транзакції за участю третіх країн тощо. З повідомлень у іноземних періодичних виданнях видається, що великі американські банки збільшили витрати на технології «для аналізу інформації». щодо грошових переказів у зв'язку з фіксацією підозрілої харчової активності». Насправді, загалом 33 штати США мають визнав відмивання грошей кримінальним злочином. Велика кількість цих законів штату в тій чи іншій мірі віддзеркалює певні ті самі чи схожі положення федеральних законів про боротьбу з відмиванням

грошей, тобто тривалі терміни ув'язнення за ці злочини (переважно від 10 до 20 років) і великі штрафи (наприклад, утричі від вартості майна, залученого до злочинної операції).

Британське агентство з боротьби з відмиванням грошей Управління фінансового регулювання та нагляду розподіляє наглядові ресурси (сили та засоби) відповідно до рівня ризику відмивання коштів установи, а також ситуативно, у міру збільшення або зменшення ризику. Нагляд включає як виїзну, так і невиїзну перевірку документації щодо відповідності та ефективності систем боротьби з відмиванням грошей і заходів, вжитих установами. Перевірка на місці передбачає опитування деяких ключових співробітників, практичне тестування деяких заходів контролю протидії відмиванню грошей, прийнятих установами, та аналіз документів. Перегляд документів включає перевірку Декларацій, у тому числі тих, які були видані установами відповідно до обумовлених питань, що стосуються фінансових злочинів, Політики та Процедур, аудиторських звітів, протоколів зустрічей, попередніх звітів, зроблених під час попередніх візитів, і, якщо необхідно, інформації з будь-яких інших зовнішніх джерел [42]. В Австралії є AUSTRAC: Австралійський центр звітності та аналізу транзакцій для цілей боротьби з відмиванням грошей. Функцією його діяльності є виявлення установ, у яких існує висока ймовірність застосування наглядових перевірок, і практична оцінка ефективності систем і заходів контролю, які застосовуються установами. AUSTRAC використовує різні заходи як засоби забезпечення виконання вимог політики, встановлених у режимі боротьби з відмиванням грошей, зокрема:

- низька інтенсивність» або «взаємодія», така як реєстрація кореспонденції та електронних інформаційних бюлетенів, проведення форумів і семінарів, створення посібників і комплектів;
- заходи «середньої» та «високої» інтенсивності, такі як реєстрація відправників грошових переказів, оцінка діяльності, аналіз та аналіз документів, тема;

- заходи «високої інтенсивності» або візити, які «покращені» такими методами, як оцінка на місці та спеціальні методи. AUSTRAC застосовує ці підходи в кожному окремому випадку щодо окремих суб'єктів звітності [36].

Закон «Про запобігання відмиванню грошей», прийнятий у Німеччині від 14 серпня 2002 року, передбачає визначення того, чи німецький підрозділ фінансової розвідки буде частиною департаменту поліції. Органом нагляду за діяльністю фінансових установ у Німеччині є Федеральне відомство з нагляду за фінансовими установами (BaFin). Організація роботи Групи нагляду BaFin щодо впровадження заходів фінансовими установами для запобігання легалізації злочинних доходів складається з чотирьох секцій, а саме: політичні рішення та міжнародна співпраця; перевірки банківських установ; перевірки страхових компаній, установ, які здійснюють грошові перекази; обліково-інформаційна система.

Федеральний орган фінансового нагляду Німеччини визначає ступінь ризику, пов'язаного з фінансовими установами, на основі п'яти критичних критеріїв, які оцінюють окремий характер ситуації (місцезнаходження, сфера діяльності, структура продукту, клієнтська база та канал постачання). Кожен із цих п'яти компонентів оцінюється. Рейтинг, наданий рейтингом клієнтів бази, має більший вплив на загальний рейтинг, оскільки відмивання грошей є злочинною діяльністю, яка залучає клієнтів. Якщо фінансова установа має загальний бал, який перевищує поріг низького ризику або нижче порогу високого ризику, наглядовий орган на свій розсуд розглядатиме, чи займається ця установа відмиванням грошей, на основі їх «анти - історії про відмивання грошей» [37].

Проводиться оцінка якості запобіжних заходів проти відмивання грошей, ці заходи оцінюються під час виконання обов'язків призначеною особою, ІТ-моніторингу або заходи «Знай свого клієнта». Рейтинги базуються на інформації щорічних аудитів та додаткових перевірок, проведених зовнішніми аудиторами. Серйозність і масштаб виявлених проблем впливає на якість продукту і рейтинг профілактичних заходів.

Центральний банк Нідерландів несе відповідальність за нагляд за дотриманням банківських правил і норм протидії відмиванню грошей. Центральний банк використовує підхід, що ґрунтується на оцінці ризику, у своєму нагляді за боротьбою з відмиванням грошей у контексті відмивання грошей, він зосереджується на установах, які мають вищий ризик. Для цього використовується кілька джерел, включаючи типологічні дослідження, інформацію розвідки, дані національних і міжнародних комітетів. Національний банк Нідерландів також бере до уваги інформацію, отриману за результатами перевірки на місці, і розповсюджує анкету установам у групах, які вибирає уряд. Необхідно отримати інформацію щодо ступеня ризику, притаманного установі, і методів, які вони використовують для його регулювання. Характеристики ризику окремих установ ґрунтуються на двох основних показниках: ступінь відмивання грошей і ступінь запровадження контролю [38].

Центром системи запобігання легалізації злочинних доходів і боротьби з фінансуванням тероризму у Франції є TRACFIN, підрозділ економічної розвідки Міністерства економіки, фінансів і промисловості Франції. TRACFIN має близько 50 співробітників. Основними підрозділами TRACFIN є: 1) центр збору інформації, 2) фінансовий відділ, 3) операційний відділ. TRACFIN є органом, відповідальним за надання інформації про рахунки фізичних та юридичних осіб у банках. Банківська комісія Франції є колегіальною організацією, яка уповноважена виконувати національні закони щодо запобігання легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму. Кількість співробітників, які безпосередньо курують цей сектор, становить приблизно 40 осіб [39].

Найважливішим аспектом Франції є послідовний аналіз відповідей, наданих установами на Анкету щодо запобігання відмиванню грошей. Анкета містить близько 100 запитань. Механізм контролю фінансів Франції здійснюється на основі Анкети, цей механізм передбачає: систематичний аналіз відповідей; додаткові перевірки при виникненні ускладнень; запити щодо коригувальних дій у випадках, коли спостерігається відсутність достатніх дій; витребування комісією банку окремих випадків, коли це необхідно.

Сьогодні італійське законодавство вимагає від банків та інших фінансових установ вести документацію про валютні операції резидентів, щоб уникнути відмивання грошей. Гамма-вазальний закон (1990 р.) започаткував кримінальну відповідальність за «відмивальну» діяльність і вперше в юридичній практиці формалізував поняття «злочинна мафіозна організація». Кримінальний кодекс Італії передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на 7-12 років і штраф. Покарання може бути посилене, якщо ті ж дії вчинені службовими особами при виконанні ними службових обов'язків. Внаслідок змін законодавства в 1990 році держава зобов'язана проводити моніторинг, який виявлятиме та запобігатиме легалізації злочинних грошей. Система моніторингу дозволяє передачу будь-якої суми супроводжувати одночасним декларуванням доходів [40].

В Іспанії Кримінальний кодекс (стаття 301) описує відмивання грошей як форму корупції та інших подібних злочинів. Він охоплює всі тяжкі злочини, за які передбачено позбавлення волі на строк понад три роки. Законодавство щодо відмивання грошей передбачає боротьбу з доходами, одержаними злочинним шляхом, тероризмом і торгівлею наркотиками [41]. В Ірландії Закон про кримінальне право 1994 року наказує всім фінансовим установам вимагати документацію про походження грошей від нових клієнтів, які здійснюють значні операції [42].

Стратегія банків Кіпру базується на концепції «знай свого клієнта» і спрямована на ідентифікацію осіб, які мають кілька рахунків у різних постачальників кредитів, або які отримують депозити від великої кількості різних осіб, а також ті, клієнтів, яким вони намагаються відкрити рахунок на значну суму на не вигідних умовах. Ця стратегія передбачає, що банки повинні знати про фінансову історію клієнта, походження коштів і кількість звернень до банку [43]. Законодавство Греції щодо ідентифікації клієнтів під час укладення контрактів, відкриття рахунків, оренди сейфів і відповідних страхових операцій не вимагає ідентифікації [44]. В Австрії, єдиній країні в Європейському Союзі, яка дозволила анонімні банківські рахунки, це призвело до програми, яка поступово ліквідувала ці рахунки [45]. Це було зроблено під егідою FATF, яка відповідає за розробку цієї

програми. Зокрема, Кримінальний кодекс Австрії описує як злочин приховування всіх активів, отриманих від вчинення тяжких злочинів, ці злочини мають тривати більше трьох років.

Грошові органи Бельгії суворо контролюють грошові потоки, тому будь-які операції на суму понад 10 000 євро обов'язково перевіряються. Спеціальний закон про відмивання грошей, який був прийнятий 11 січня 1993 року, включає тероризм, організовану злочинність, торгівлю наркотиками, торгівлю зброєю, підпільну працю, торгівлю людьми, проституцію, незаконне використання гормонів у тварин, торгівлю людьми. органи, серйозне та організоване податкове шахрайство та корупція. Ці злочини вчиняються з порушенням фінансових інтересів Європейського співтовариства, нетиповими інвестиціями та фальшивим банкрутством. Королівським указом від 11 червня 1993 року було створено спеціальний сектор, присвячений обробці фінансової інформації під егідою міністерств фінансів і юстиції - він отримав назву "Сектор обробки фінансової інформації" (STIF). Цей орган за участю відповідних експертів аналізує заяви банків, бірж та інших фінансових установ щодо підозрілих операцій, використовує інформацію поліції, митниці та інших державних органів [46].

Відповідно до Закону Литви про відмивання грошей, який був прийнятий у 1998 році, банки, інші кредитні установи, страхові компанії, митниці, поштові відділення, нотаріуси, а також постачальники послуг обміну валюти, усі ці організації надають інформацію податковій поліції щодо за підозрою у відмиванні грошей, сума транзакції становить понад 50 000 літів (16,9 тисяч доларів США), а також вони обмінюють валюту на суму понад 10 000 літів (3,4 тис. доларів США). У 1997 році в Литві був прийнятий Закон про запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом. Цей закон містить правила, які вказують, як визнати злочинними кошти, перелік фінансових операцій, які спеціально контролюються, і визначення мінімальної суми, яка має бути визнана злочинною, починаючи з 10 тисяч літів (17,7 тисяч доларів) [47].

Вивчення фахової літератури показало, що в більшості розвинутих країн створено законодавчу базу для притягнення до відповідальності злочинців, які

відмивають гроші, ця система є високорозвиненою та включає комплексний комплекс заходів щодо конфіскації грошей, отриманих через Ці заходи чітко визначені та включають заходи щодо протидії легалізації злочинних доходів, систему взаємодії правоохоронних і контролюючих органів, пов'язані з цим вимоги щодо обмеження банківської та комерційної таємниці. У більшості країн відмивання грошей вважається злочином, який передбачає кримінальну відповідальність. Цей момент чітко проілюстрований у законодавстві багатьох країн.

Система боротьби з відмиванням грошей у цих країнах базується насамперед на таких принципах:

1) необхідний мінімальний обсяг валютних операцій, після чого всі ці операції підлягають реєстрації фінансовою установою (або іншою) з метою можливої додаткової перевірки.

2) створюється та впроваджується перелік підозрілих ознак, який дає змогу визначити, чи входить проведена валютна операція до числа операцій, спрямованих на відмивання коштів.

3) працівники банківських (або інших фінансових) установ, які беруть участь у фінансових операціях, зобов'язані розкривати правоохоронним та контролюючим органам.

4) уряди перелічених тут країн уповноважили один із органів виконавчої влади з повноваженнями координувати зусилля всіх правоохоронних органів та органів валютного контролю країни у боротьбі з відмиванням грошей.

Щоб досліджувати легалізацію злочинних доходів, важливо пам'ятати, що географічний діапазон цієї діяльності досить великий. Майно може бути придбане винним у злочині для подальшої легалізації у власника злочинних доходів в окремому місті, районі, області, або ж придбане законним шляхом. Крім того, для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, місце реалізації може бути розширено на території інших держав, якщо серія дій злочинця відбувається під кордоном.

Важливо визнати, що одним із найефективніших інструментів виявлення протиправної поведінки в багатьох країнах є фінансова система та контроль над доходами з незаконних джерел. Відповідальність за імплементацію правил боротьби з відмиванням грошей у Європейському Союзі передусім делегована національним органам, які призначаються державами-членами для імплементації Директив щодо боротьби з відмиванням грошей. Природа цих повноважень відрізняється від нації до нації. Таким чином, імплементація правил боротьби з відмиванням грошей може передбачати співпрацю та обмін відповідною інформацією між агентствами з різними обов'язками та характеристиками, зокрема підрозділами фінансової розвідки та фінансовими наглядовими органами.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ КОШТІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Організаційна структура та функції державних органів у сфері фінансового моніторингу в Україні

Фінансовий моніторинг в Україні є комплексною системою, яка включає державні органи, що здійснюють контроль та регулювання діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ) з метою запобігання відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового ураження.

Організаційна структура фінансового моніторингу в Україні є багаторівневою системою, що забезпечує контроль на всіх етапах руху фінансових коштів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1. Структура Державної служби фінансового моніторингу України

Керівництво Держмоніторингу			Голова	Перший заступник Голови	Заступник Голови
1	2	3	4	5	6
Департамент фінансових розслідувань	Управління фінансових розслідувань операцій з бюджетними активами	Управління фінансових розслідувань у сфері грошового обігу	Управління фінансових розслідувань у сфері фондового ринку та зовнішньоекономічної діяльності	Управління фінансових розслідувань з протидії провадження терористичної діяльності та застосування санкцій	
	Управління аналізу ризиків та типологічних досліджень	Управління співробітництва з підрозділами фінансових розвідок	Управління аналізу ризиків операцій здійснених публічними діячами та спільних фінансових розслідувань НАБУ	Відділ передачі та супроводження узагальнених матеріалів	Відділ супроводження фінансових розслідувань

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6
Департамент інформаційних технологій	Відділ адміністрування та супроводження систем обробки інформації фінансового моніторингу	Відділ супроводження інформаційних ресурсів	Відділ адміністрування, супроводження та захисту інформаційно-телекомунікаційних систем	Сектор кіберзахисту інформації та інформаційних технологій	
		Відділ впровадження та адміністрування аналітичних систем	Відділ забезпечення функціонування систем електронного урядування та цифрового розвитку	Сектор впровадження інформаційних технологій	
Департамент координації системи фінансового моніторингу	Відділ стратегії розвитку системи фінансового моніторингу	Відділ взаємодії з суб'єктами первинного фінансового моніторингу	Відділ супроводження Національної оцінки ризиків та узагальнення адміністративних даних	Відділ методологічної роботи та супроводження навчального процесу	Відділ взаємодії з державними органами

Джерело розроблено автором на основі даних: [28]

Ключові державні органи та їхні функції:

1. Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ)

Завдання та функції Державної служби фінансового моніторингу визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та Положенням про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537.

Ключовими завданнями Держфінмоніторингу є:

- реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;

- проведення національної оцінки ризиків;
- забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Відповідно до Указу Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» діяльність Держфінмоніторингу спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів[28].

З 1 березня 2014 року посаду Голови Державної служби фінансового моніторингу України обіймає Черкаський Ігор Борисович. супроводу для СПФМ.

2. Національний банк України (НБУ)

Національний банк України (далі – НБУ) здійснює емісію гривні, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, регулює та наглядає за діяльністю банків та небанківських фінансових установ в Україні, є особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України "Про Національний банк України" та іншими законами України.

Основні цілі діяльності НБУ:

- забезпечення цінової стабільності;
- сприяння фінансовій стабільності;
- сприяння додержанню стійких темпів економічного зростання НБУ, діючи в межах свого мандата, реалізує роль архітектора фінансової екосистеми та максимально орієнтований на підтримку економіки[48].

НБУ досягає зазначених цілей шляхом проведення монетарної політики, регулювання діяльності фінансових установ, грошового обігу, контролю за платіжно-розрахунковою системою та захисту прав споживачів фінансових послуг. Крім того, НБУ є ключовим учасником національної фінансової системи та співпрацює з міжнародними фінансовими інституціями з метою розвитку

фінансової інфраструктури країни та залучення іноземних інвестицій. Реалізація цих завдань є важливим чинником для забезпечення сталого розвитку економіки України та її інтеграції до світової економічної системи.

3. Міністерство фінансів України

Виконує функції нормативно-правового регулювання фінансового моніторингу.

Функції:

- Розробка та впровадження політики у сфері фінансового моніторингу.
- Встановлення вимог для СПФМ, зокрема небанківських фінансових установ, щодо належної перевірки клієнтів. [49].

4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР)

Відповідає за фінансовий моніторинг у секторі цінних паперів.

Функції:

- Контроль за дотриманням учасниками ринку вимог фінансового моніторингу.
- Нагляд за підозрілими операціями, пов'язаними із цінними паперами [50].

5. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг)

Займається регулюванням небанківського фінансового сектору.

Функції:

- Нагляд за страховими компаніями, кредитними спілками, фінансовими установами.
- Аналіз підозрілих транзакцій у небанківській сфері [51].

6. Правоохоронні органи

Функції:

- Розслідування та притягнення до відповідальності за порушення у сфері фінансового моніторингу.
- Взаємодія з ДСФМУ для отримання матеріалів про підозрілі фінансові операції.

Ефективна співпраця між державними органами та приватним сектором є ключовим фактором для протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

3.2. Проблеми правового регулювання боротьби з відмиванням коштів в Україні: оцінка ефективності та відповідності міжнародним стандартам

Боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів в Україні є однією з пріоритетних сфер у забезпеченні фінансової безпеки держави. Попри численні зусилля та прийняття спеціалізованих законів, існує низка проблем, які заважають ефективній реалізації правового регулювання у цій сфері.

Неповна імплементація міжнародних стандартів є однією з основних проблем у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів в Україні. Основою міжнародних стандартів протидії цьому явищу є рекомендації Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF). Ці стандарти встановлюють вимоги до національних систем, включаючи криміналізацію відмивання коштів, забезпечення прозорості фінансових операцій, регулювання роботи фінансових установ та інших суб'єктів фінансового моніторингу, а також міжнародну співпрацю у боротьбі з цим явищем.

Україна приєдналася до основних міжнародних документів у цій сфері, зокрема до Віденської конвенції (1988), Палермської конвенції (2000) та Конвенції ООН проти корупції (2003). Крім того, наша держава зобов'язалася виконувати вимоги Європейського Союзу щодо боротьби з відмиванням коштів, що передбачає адаптацію законодавства до положень директив ЄС, зокрема Четвертої (2015/849) і П'ятої (2018/843) директив [52]. Попри це, практична імплементація цих стандартів в українському законодавстві залишається частковою.

Законодавчою основою боротьби з відмиванням коштів в Україні є Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" (2003 р.), який був оновлений у 2019 році відповідно до міжнародних вимог. Попри внесення змін, спрямованих на врахування рекомендацій FATF, деякі положення залишаються не повністю

реалізованими. Наприклад, хоча законодавство передбачає визначення бенефіціарних власників, система виявлення та перевірки кінцевих бенефіціарів залишається недостатньо ефективною через низький рівень прозорості бізнесу та відсутність належної інформаційної бази.

Крім того, рекомендації FATF наголошують на важливості ризик-орієнтованого підходу у фінансовому моніторингу. Хоча цей підхід формально впроваджено в Україні, його застосування залишається фрагментарним через недостатнє розуміння методології ризик-орієнтованого аналізу з боку фінансових установ та державних органів. Це ускладнює виявлення підозрілих фінансових операцій і знижує ефективність заходів протидії.

Ще одним проблемним аспектом є невідповідність системи фінансового моніторингу сучасним викликам, таким як поширення криптовалют і фінансових технологій (FinTech). Четверта і П'ята директиви ЄС передбачають регулювання криптоактивів та обов'язкову реєстрацію операторів віртуальних активів. Однак українське законодавство лише частково охоплює ці аспекти. Зокрема, Закон України "Про віртуальні активи" 2022 року визначає загальні правила обігу криптовалют, проте механізми запобігання їхньому використанню для відмивання коштів ще недостатньо деталізовані.

Щодо міжнародної співпраці, Україна є членом Комітету MONEYVAL, який здійснює оцінку відповідності національних систем вимогам FATF. Попри позитивні кроки, в останніх звітах MONEYVAL відзначено, що рівень виконання Україною рекомендацій FATF є середнім. Зокрема, зазначається про недостатню ефективність судового переслідування за злочини, пов'язані з відмиванням коштів, а також про низький рівень конфіскації незаконно отриманих активів.

Неповна імплементація міжнародних стандартів має декілька причин. По-перше, це обмежені ресурси для реалізації програм фінансового моніторингу, що ускладнює адаптацію національних механізмів до міжнародних вимог. По-друге, корупція в державних структурах і недоліки у правозастосовній практиці також негативно впливають на ефективність впровадження стандартів FATF. Нарешті, відсутність комплексного підходу до реформи фінансового сектору залишається

серйозною перепоною на шляху до досягнення відповідності міжнародним вимогам.

Відсутність дієвого механізму контролю за виконанням вимог у сфері протидії відмиванню коштів є ще однією значною проблемою в Україні. Ефективна система боротьби з відмиванням коштів передбачає не лише наявність відповідної нормативно-правової бази, а й функціонування механізмів моніторингу, контролю та відповідальності за порушення вимог. Проте в Україні ці механізми залишаються недостатньо розвиненими та потребують значного вдосконалення.

Основні функції контролю за дотриманням вимог у сфері фінансового моніторингу в Україні виконують Державна служба фінансового моніторингу, Національний банк України, Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України та інші уповноважені органи. Попри чіткий розподіл повноважень між цими структурами, відсутність ефективної координації між ними знижує результативність контролю. Наприклад, ДСФМ відповідає за збір, аналіз та передачу інформації про підозрілі фінансові операції, але в багатьох випадках недостатньо ефективно співпрацює з правоохоронними органами, що ускладнює подальше розслідування.

Законодавство України зобов'язує суб'єктів первинного фінансового моніторингу, включаючи банки, страхові компанії, нотаріусів та інші фінансові установи, забезпечувати виявлення та звітування про підозрілі операції. Однак практика свідчить, що виконання цих вимог часто має формальний характер. Так, не всі суб'єкти фінансового моніторингу впроваджують ефективні програми внутрішнього контролю, що ускладнює виявлення порушень. Крім того, відсутність належного нагляду з боку регуляторів, таких як НБУ, сприяє поширенню таких практик.

Ще однією проблемою є недостатній рівень автоматизації систем моніторингу. У багатьох країнах світу для виявлення підозрілих операцій широко використовуються сучасні технології, включаючи штучний інтелект і великі дані. В Україні ж автоматизовані системи аналізу інформації поки що розвинені на недостатньому рівні, що значно ускладнює оперативний контроль за фінансовими

потоками. Це створює можливості для зловживань і знижує ефективність протидії відмиванню коштів.

Ефективна система фінансового моніторингу потребує доступу до актуальної та достовірної інформації, яка зберігається в державних реєстрах і базах даних. Однак в Україні процес об'єднання таких реєстрів є обмеженим, що створює перешкоди для оперативного виявлення підозрілих операцій і перевірки кінцевих бенефіціарних власників. Звідси ще одна проблема - недостатня інтеграція реєстрів та баз даних.

Згідно із Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом", суб'єкти первинного фінансового моніторингу мають перевіряти своїх клієнтів, зокрема, через дані державних реєстрів. Для цього в Україні створено кілька ключових реєстрів, серед яких Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно та інші. Однак ці реєстри функціонують окремо, а доступ до них нерідко є обмеженим або потребує значних часових ресурсів, що ускладнює виконання вимог фінансового моніторингу.

Недоліки інтеграції реєстрів також впливають на ідентифікацію кінцевих бенефіціарних власників (КБВ). Згідно з вимогами Європейської директиви 2015/849 (Четверта директива ЄС про боротьбу з відмиванням коштів), яку Україна імплементувала частково, всі країни мають створити централізовані реєстри КБВ. В Україні відповідний реєстр був створений, однак його функціональність обмежена через недостатнє оновлення даних і складність доступу до них. Це створює ризики ухилення від відповідальності та ускладнює процес перевірки клієнтів.

Міжнародні стандарти, зокрема рекомендації FATF, наголошують на важливості створення централізованих і доступних баз даних для боротьби з фінансовими злочинами. Проте в Україні цей стандарт імплементований лише частково, що спричиняє недостатню прозорість у фінансовій сфері. Крім того, впровадження автоматизованих систем обміну інформацією потребує значних

фінансових ресурсів і технічної модернізації, яка наразі перебуває на низькому рівні.

Корупція та недостатній рівень політичної волі є одними з ключових бар'єрів у боротьбі з відмиванням коштів в Україні. Високий рівень корупції серед представників державних органів суттєво послаблює ефективність заходів протидії та створює сприятливе середовище для незаконної діяльності, пов'язаної з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом.

Законодавство України передбачає низку механізмів боротьби з корупцією. Наприклад, згідно із Законом України "Про запобігання корупції", державні службовці повинні подавати електронні декларації про доходи, що є важливим інструментом прозорості та контролю. Проте, на практиці, значна частина цих декларацій залишається без належного аналізу або перевірки. Крім того, системні корупційні зв'язки часто унеможливають застосування санкцій проти осіб, які порушують антикорупційне законодавство.

Недостатній рівень політичної волі також виявляється в обмеженій реалізації міжнародних стандартів. Відсутність системного підходу до виконання міжнародних рекомендацій часто обумовлюється політичними інтересами, які домінують над прагненням забезпечити фінансову прозорість. Це створює ризик того, що Україна може бути виключена з міжнародних фінансових ринків або потрапити до списку країн, які не співпрацюють із міжнародними стандартами боротьби з фінансовими злочинами.

На міжнародному рівні проблема корупції в Україні неодноразово піднімалася в звітах MONEYVAL та GRECO (Групи держав проти корупції). У своїх висновках ці організації зазначають, що незважаючи на наявність розвиненої нормативно-правової бази, ефективність реалізації антикорупційних заходів залишається низькою через слабкий контроль, обмежені ресурси та політичний тиск.

Крім того, в Україні існує практика використання політичного впливу для зменшення санкцій або уникнення розслідувань. Наприклад, деякі великі фінансові злочини, пов'язані з відмиванням коштів, залишаються нерозкритими через

втручання впливових осіб. Це, в свою чергу, підриває довіру до фінансових і правоохоронних органів та знижує рівень міжнародної підтримки України в боротьбі з фінансовими злочинами.

Низький рівень фінансової грамотності в Україні є також серйозним викликом для ефективної боротьби з відмиванням коштів. Недостатнє розуміння базових принципів фінансового моніторингу та антикорупційного законодавства серед громадян, підприємців та навіть працівників фінансових установ ускладнює виконання вимог законодавства, підвищує ризики ненавмисного сприяння злочинній діяльності та знижує загальну ефективність антикримінальних заходів.

Також проблемою правовому регулюванні боротьби з відмиванням коштів в Україні є складність виконання вимог щодо звітування про контрольовані операції підприємствами. Згідно з чинним законодавством, суб'єкти господарювання зобов'язані подавати звіти про контрольовані операції, забезпечуючи повну прозорість і доступ до інформації, необхідної для аналізу їх діяльності (Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом», ст. 14). Проте підприємства нерідко стикаються з низкою бар'єрів у виконанні цих зобов'язань.

Однією з поширених проблем є відсутність доступу до необхідних даних або недобросовісна поведінка контрагентів, які відмовляються надавати потрібну інформацію. Це створює ризики подання неповного або недостовірного звіту, що, у свою чергу, може призводити до адміністративних санкцій або підозр з боку органів фінансового моніторингу. Як приклад, можна навести ситуацію з ТОВ «МБС-Інжиніринг», яке зіткнулося з труднощами у порівнянні цінових для виконання вимог трансфертного ціноутворення. У результаті підприємство було змушене шукати альтернативні шляхи для виконання вимог щодо звіту про контрольовані операції. Через відсутність доступу до баз даних, які б надали можливість провести порівняння цін, ТОВ «МБС-Інжиніринг» опинилося перед вибором: придбати доступ до необхідних баз даних, що є суттєвим фінансовим навантаженням, особливо з огляду на те, що цей доступ потрібен лише для підготовки одного звіту, або передати формування звіту на аутсорсинг. У підсумку

підприємство обрало другий варіант і замовило звіт у компанії, яка спеціалізується на трансфертному ціноутворенні. Однак такий підхід, хоча й дозволяє уникнути технічних труднощів, не звільняє підприємство від відповідальності за достовірність наданої інформації. Крім того, послуги аутсорсингових компаній у цій сфері є дорогими, що створює додаткове фінансове навантаження на підприємство. Ця ситуація ілюструє потребу у створенні доступніших механізмів для виконання вимог законодавства, що сприятиме зменшенню витрат та підвищенню рівня дотримання законодавчих норм серед суб'єктів господарювання.

Оцінку ефективності боротьби з відмиванням коштів в Україні доцільно зобразити в таблиці.

Таблиця 3.2. Оцінка ефективності боротьби з відмиванням коштів в Україні (2019–2023 рр.)

Ключовий показник	2019	2020	2021	2022	2023	Джерело даних
1	2	3	4	5	6	7
Кількість поданих SARs (звітів про підозрілі операції)	970 тис.	1250 тис.	1360 тис.	1580 тис.	1720 тис.	Державна служба фінансового моніторингу України
Кількість відкритих проваджень за фактами легалізації доходів	450	520	610	700	750	Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)
Кількість кримінальних проваджень, що дійшли до суду	75	90	100	115	120	Генеральна прокуратура України
Кількість вироків у справах про відмивання коштів	12	15	18	20	22	MONEYVAL, Mutual Evaluation Reports
Кількість міжнародних запитів про співпрацю (MLA)	45	60	65	70	80	Міністерство юстиції України
Рівень виконання рекомендацій FATF (%)	65%	68%	72%	74%	76%	FATF Evaluation Reports, 2023

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6	7
Рейтинг України в індексі Transparency International	30/100	33/100	34/100	35/100	37/100	Transparency International, Corruption Perceptions Index

Джерело розроблено автором на основі даних: [31]

Аналіз таблиці демонструє позитивну динаміку у звітуванні про підозрілі операції (SARs), що свідчить про зростання ефективності процедур моніторингу у фінансовому секторі. Водночас, відносно низький рівень кримінальних проваджень і судових вироків вказує на недостатню ефективність роботи слідчих та судових органів. Значним досягненням є покращення міжнародної співпраці, що відображається у зростанні кількості запитів про правову допомогу (MLA) і підсилює позиції України у боротьбі з транснаціональними злочинами. Однак рівень виконання рекомендацій FATF залишається відносно низьким — близько 76% проти середніх 85% у європейських країнах, що свідчить про необхідність подальшої гармонізації законодавства та його впровадження [53]. Крім того, незважаючи на вдосконалення нормативної бази, низький індекс сприйняття корупції продовжує залишатися значною перешкодою для ефективної реалізації заходів з боротьби з відмиванням коштів.

3.3. Шляхи вдосконалення національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом

Одним із ключових напрямів вдосконалення національної системи боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, є забезпечення повної імплементації міжнародних стандартів у цій сфері. У першу чергу це стосується рекомендацій FATF, які формують основу глобального підходу до боротьби з відмиванням коштів. Україна повинна завершити процес гармонізації законодавства з міжнародними стандартами, включаючи подальше вдосконалення

Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" з урахуванням останніх змін у рекомендаціях FATF, таких як акцент на ризик-орієнтованому підході та розширення переліку звітних суб'єктів.

Особливу увагу слід приділити впровадженню Шостої директиви ЄС, яка посилює відповідальність за злочини, пов'язані з відмиванням коштів, а також вимагає гармонізації кримінального законодавства країн-членів. Це передбачає уточнення визначень злочинів, пов'язаних із легалізацією доходів, а також чітке закріплення ролі фінансових установ у виявленні та запобіганні таких операцій.

Україні варто зміцнити інституційну спроможність Державної служби фінансового моніторингу та інших відповідальних органів, зокрема через збільшення фінансування, розширення доступу до міжнародних баз даних і підвищення рівня кваліфікації персоналу. Це дозволить ефективніше виконувати міжнародні зобов'язання та оперативно реагувати на нові виклики у сфері фінансових злочинів.

Ще одним важливим кроком є підвищення рівня прозорості бенефіціарної власності. Необхідно створити інтегровану систему реєстрів, яка б забезпечувала легкий доступ до інформації про реальних власників компаній, що працюють в Україні, відповідно до стандартів ЄС і FATF. Це також включає регулярне оновлення реєстрів, запровадження суворих санкцій за надання недостовірної інформації та забезпечення належного контролю за виконанням цих вимог.

Крім того, доцільно посилити співпрацю з міжнародними організаціями, такими як FATF, Egmont Group та MONEYVAL, шляхом активної участі в їхніх заходах, обміну досвідом та використання рекомендацій для вдосконалення національної системи. Також слід укладати нові двосторонні та багатосторонні угоди про обмін інформацією з метою більш ефективного виявлення транскордонних фінансових злочинів.

Для досягнення цих цілей важливо розробити довгострокову стратегію імплементації міжнародних стандартів, яка б враховувала як особливості національної правової системи, так і сучасні виклики у сфері фінансових злочинів.

Успішне впровадження цих заходів сприятиме підвищенню довіри міжнародних партнерів до фінансової системи України, а також зміцненню її репутації як надійного партнера у боротьбі з відмиванням коштів.

Необхідно також створити ефективну систему аудиту та перевірок для фінансових установ і суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ). Це передбачає розробку чітких критеріїв оцінки дотримання вимог AML/CFT (боротьба з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму), регулярне проведення перевірок та накладення суворих санкцій за недотримання вимог. Зокрема, важливо врахувати міжнародний досвід, наприклад, механізми нагляду, що використовуються FinCEN у США та європейськими регуляторами, які впроваджують комплексні ризик-орієнтовані підходи.

Ключовим викликом є створення дієвого механізму контролю за якістю звітності, що надається фінансовими установами, зокрема щодо підозрілих операцій. Слід запровадити електронну систему обміну інформацією між фінансовими установами, СПФМ і ДСФМ для зменшення рівня ручної обробки даних та підвищення ефективності аналізу. Важливим аспектом є також забезпечення відповідальності суб'єктів за неналежне подання інформації або її відсутність, а також встановлення механізмів незалежної перевірки якості внутрішнього фінансового моніторингу в компаніях.

Запровадження автоматизованих систем моніторингу й аналізу даних є пріоритетним завданням. Інтеграція сучасних ІТ-рішень дозволить здійснювати проактивний моніторинг фінансових потоків, виявляти підозрілі операції в режимі реального часу та підвищувати загальну ефективність контролю. Доцільно також розширити доступ до міжнародних баз даних, що дозволить ідентифікувати бенефіціарних власників компаній і відслідковувати транскордонні фінансові операції.

Ще одним важливим кроком є вдосконалення законодавчого регулювання, яке повинно передбачати чіткі норми щодо взаємодії між контролюючими органами. Для цього варто внести зміни до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом",

забезпечивши відповідність вимогам Шостої директиви ЄС (6AMLD) і рекомендаціям FATF.

Розширення міжнародної співпраці також є ключовим фактором у створенні ефективного механізму контролю. Участь України в міжнародних ініціативах, таких як Egmont Group, дозволяє обмінюватися інформацією та використовувати найкращі практики для вдосконалення національної системи.

Запровадження цих заходів дозволить підвищити ефективність системи нагляду, забезпечити прозорість фінансових потоків і створити умови для зниження рівня відмивання коштів в Україні.

Корупція та відсутність політичної волі залишаються одними з головних бар'єрів у забезпеченні ефективної боротьби з відмиванням коштів в Україні. Ці проблеми впливають як на імплементацію міжнародних стандартів, так і на дієвість національної нормативно-правової бази. Для їх подолання необхідно вжити низку структурних заходів, які сприятимуть зниженню корупційних ризиків і підвищенню ефективності боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом.

Перш за все, важливо забезпечити незалежність та ефективність діяльності органів, відповідальних за фінансовий моніторинг і розслідування злочинів, пов'язаних із відмиванням коштів. Для цього необхідно реформувати кадрову політику в цих установах, зокрема, запровадити жорсткі антикорупційні перевірки, конкурсний відбір працівників і створення умов для гідної оплати праці. Залежність державних органів від політичного тиску можна зменшити шляхом законодавчого закріплення їх автономного статусу. Наприклад, у випадку Державної служби фінансового моніторингу України (ДСФМ) це може включати пряме підпорядкування органу незалежній наглядовій раді.

Другим важливим кроком є підвищення прозорості процесів ухвалення рішень у сфері фінансового моніторингу. Це передбачає публікацію детальних звітів про діяльність органів, відповідальних за боротьбу з відмиванням коштів, включно зі статистичними даними про результати розслідувань, обсяги заблокованих коштів та кількість притягнутих до відповідальності осіб. Такі кроки

підвищать рівень довіри суспільства та міжнародних партнерів до антикорупційної політики України.

Необхідно також забезпечити систематичний моніторинг і оцінку реалізації заходів у сфері боротьби з відмиванням коштів на національному рівні. Для цього доцільно створити незалежний орган на кшталт Антикорупційного бюро, який буде відповідальним за аудит дотримання міжнародних стандартів і рекомендацій FATF та контроль за виконанням зобов'язань у рамках європейської інтеграції.

Крім того, слід удосконалити законодавчу базу для захисту викривачів корупції. Закон України "Про запобігання корупції" вже передбачає певні гарантії для викривачів, але необхідно запровадити механізми, які дозволять ефективніше захищати їхні права та мотивувати до співпраці з правоохоронними органами. Наприклад, можна передбачити фінансові винагороди за надану інформацію, яка допомогла розкрити схеми відмивання коштів.

У сфері політичної волі ключовим є посилення відповідальності посадовців за бездіяльність або сприяння відмиванню коштів. Важливо запровадити персональну відповідальність керівників органів державної влади за недотримання вимог фінансового моніторингу. Також слід налагодити взаємодію між громадянським суспільством, міжнародними партнерами та урядом для формування комплексної політики боротьби з відмиванням коштів.

Загалом, вирішення проблем корупції та недостатнього рівня політичної волі потребує комплексного підходу, який базується на реформах, прозорості та залученні міжнародної підтримки. Лише за таких умов Україна зможе створити ефективну систему протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та підвищити рівень довіри до своєї фінансової системи як всередині країни, так і на міжнародній арені.

Низький рівень фінансової грамотності в Україні є серйозним викликом для ефективної боротьби з відмиванням коштів. Для подолання цієї проблеми необхідно впровадити систематичні освітні програми з фінансової грамотності для різних верств населення. На державному рівні доцільно започаткувати національну програму підвищення фінансової обізнаності, яка охоплюватиме ключові аспекти

антикорупційного та AML-законодавства. Такі програми можуть реалізовуватися через школи, університети та громадські організації [54].

Важливим є також залучення фінансових установ до просвітницької діяльності. Банки, страхові компанії та інші суб'єкти первинного фінансового моніторингу можуть проводити семінари та вебінари для своїх клієнтів. Особливу увагу слід приділяти мікро- та малому бізнесу, представники якого часто не мають ресурсів для детального вивчення нормативних вимог і механізмів звітування.

Для працівників державних органів і фінансових установ слід організувати регулярні тренінги та сертифікаційні програми з питань фінансового моніторингу, підготовлені у співпраці з міжнародними організаціями, такими як FATF чи Basel Institute on Governance. Це дозволить підвищити рівень професійної підготовки спеціалістів, відповідальних за дотримання вимог AML.

Окрему увагу слід приділити інформаційній кампанії серед населення. Використання медіа та соціальних мереж для поширення інформації про ризики відмивання коштів, механізми захисту своїх фінансів та законодавчі вимоги сприятиме підвищенню загальної обізнаності. Успішними прикладами такої практики є кампанії з фінансової грамотності в ЄС та США, де прості й доступні матеріали розробляються для широкої аудиторії.

Крім того, державі варто спростити доступ до освітніх ресурсів. Наприклад, створення безкоштовних онлайн-платформ з навчальними матеріалами з AML дозволить громадянам самостійно підвищувати рівень своєї фінансової грамотності. Така ініціатива також може стати важливим елементом для інтеграції цифрових технологій у сферу фінансової освіти.

Низький рівень фінансової грамотності може бути подоланий лише за умов систематичного підходу, який включає освітні, інформаційні та професійні ініціативи. Це не лише підвищить загальну ефективність заходів боротьби з відмиванням коштів, а й сприятиме зниженню ризиків для української фінансової системи в цілому.

ВИСНОВКИ

У ході виконання дослідження за темою "Організаційно-правові засади боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний досвід та вітчизняна практика" було досягнуто поставлених завдань, здійснено аналіз проблематики, а також запропоновано практичні рекомендації для вдосконалення національної системи фінансового моніторингу.

Дослідження поняття, сутності та етапів легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, дозволило систематизувати основні механізми цього процесу: розміщення, розшарування та інтеграцію. Легалізація коштів становить загрозу економічній безпеці країни та порушує рівність умов на ринку, підриваючи довіру до фінансових систем. Було визначено, що злочинні організації активно використовують сучасні фінансові технології, криптовалюти та офшорні юрисдикції, що ускладнює контроль з боку держави.

Аналіз міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій FATF, підтвердив їхню ключову роль у формуванні глобальної системи протидії відмиванню коштів. Рекомендації FATF включають комплексні заходи щодо виявлення підозрілих операцій, контролю за фінансовими установами та співпраці між державами. У дослідженні було підкреслено важливість адаптації національних законодавств до міжнародних стандартів, що сприяє ефективному запобіганню фінансовим злочинам на глобальному рівні.

У ході аналізу законодавчої бази України встановлено, що, незважаючи на прогрес у гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, у ньому залишаються прогалини. Зокрема, виявлено недостатню інтеграцію українських нормативних актів із положеннями рекомендацій FATF та директив ЄС. Це стосується таких аспектів, як прозорість бенефіціарної власності, регулювання криптовалют та функціонування державних органів контролю.

Досвід США та ЄС у боротьбі з відмиванням коштів було проаналізовано через призму їхніх правових та інституційних підходів. У США центральною ланкою системи є FinCEN, яка забезпечує ефективну взаємодію держави та приватного сектору. У ЄС боротьба з відмиванням коштів здійснюється за

допомогою гармонізації законодавства держав-членів, зокрема через впровадження шести директив у цій сфері. Порівняння цих систем дозволило виявити, що ефективність американської моделі значною мірою залежить від жорстких санкцій, тоді як у ЄС акцент робиться на запобіганні через регулювання.

Оцінка функціонування органів фінансового моніторингу в міжнародній практиці показала, що спеціалізовані установи, такі як FinCEN у США та запланований до створення AMLA в ЄС, відіграють ключову роль у моніторингу підозрілих операцій та забезпеченні прозорості фінансової системи. Водночас, в Україні існують значні проблеми з координацією між органами, відповідальними за протидію відмиванню коштів.

Співробітництво міжнародних організацій, таких як FATF, ООН та Egmont Group, було визначено важливим чинником розвитку національних систем протидії відмиванню коштів. Україна активно бере участь у цьому процесі, однак потребує подальшої інтеграції у міжнародні механізми співпраці та виконання зобов'язань щодо адаптації законодавства.

Проблеми правового регулювання боротьби з відмиванням коштів в Україні охоплюють неповну імплементацію міжнародних стандартів, відсутність дієвих механізмів контролю, недостатню інтеграцію реєстрів та баз даних, а також високий рівень корупції. У цьому контексті дослідження запропонувало рекомендації щодо їх вирішення.

Основні практичні рекомендації автора включають:

1. Гармонізацію законодавства України з міжнародними стандартами FATF та директивами ЄС.
2. Розвиток інформаційної інфраструктури для інтеграції державних реєстрів і баз даних.
3. Посилення відповідальності за порушення вимог фінансового моніторингу.
4. Запровадження освітніх програм для підвищення фінансової грамотності громадян і бізнесу.

5. Розробку антикорупційних механізмів та посилення політичної волі у сфері фінансового моніторингу.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що впровадження запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності національної системи протидії легалізації злочинних доходів, забезпечить відповідність України міжнародним стандартам, а також зміцнить економічну безпеку країни. Вирішення проблем правового регулювання у цій сфері є необхідною умовою для формування прозорої та стійкої фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська Т. В. Відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом. *The XIII International Scientific and Practical Conference «Information and its impact on social processes»*, April 03 – 05, Florence, Italy. 316 p.
2. Абесінова О. К. Зарубіжний досвід організації фінансового моніторингу. Наукові праці НДФІ. 2021. Вип. 4 (97) С. 94-105.
3. Financial havens banking secrecy and money laundering. Jack A. Blum, Esq, Prof. Michael Levi, Prof. R. Thomas Naylor, Prof. Phil Williams. URL: <https://gfintegrity.org/wp-content/uploads/2022/06/UN-FINANCIAL-HAVENS-laundering.pdf> (дата звернення: 01.10.2024).
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. Дата оновлення: 23.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n6> (дата звернення: 01.10.2024).
5. Anti-Money Laundering / Countering The Financing Of Terrorism (AML/CFT). Banker Resource Center. URL: <https://www.fdic.gov/banker-resource-center/anti-money-laundering-countering-financing-terrorism-amlcft> (дата звернення: 01.10.2024).
6. The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds. Regulations 2017. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2017/692/contents> (дата звернення: 01.10.2024).
7. Гуржій С.Г., Копиленко О.Л., Янушевич Я.В. Боротьба з відмиванням коштів: правовий, організаційний і практичний аспект. Київ : Парламентське вид-во, 2005. 216 с.
8. Батиргарєєва В.С. Використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для безконтактного збуту наркотичних засобів в Україні. *Інформація і право*. 2023. Вип.1(44) С. 142-153.

9. Схема з дроп-картами: що це і як не стати пособником шахраїв. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/sxema-z-drop-kartami-shho-ce-i-iaak-ne-stati-posobnikom-saxrayiv> (дата звернення : 29.11.2024).
10. Користін О.Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні: монографія. Київ : Київський національний університет внутрішніх справ, 2007. 448 с.
11. FATF Recommendations. URL: <https://www.fatf-gafi.org/> (дата звернення: 20.11.2024).
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU88K01U?an=454518> (дата звернення: 20.11.2024).
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 20.11.2024).
14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 20.11.2024).
15. Офіційний сайт Європейської Комісії. URL: https://commission.europa.eu/index_en (дата звернення: 23.11.2024).
16. Грицяк І. А. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, у європейському праві. *Публічне право*. Вип. 3(43). 2021. С. 113-119.
17. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.12.2010 р. Дата оновлення: 21.01.2014р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>
18. Державна служба фінансового моніторингу України. Міжнародне співробітництво. Міжнародні організації. Вебсайт. URL:

- <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mizhnarodni-organizaci> (дата звернення : 07.10.2024).
19. Bank Secrecy Act (BSA). Public Law 91-508. 1970. URL: <https://fraser.stlouisfed.org/title/bank-secrecy-act-1025> (дата звернення : 23.11.2024).
20. Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN). URL: <https://www.fincen.gov> (дата звернення : 23.11.2024).
21. USA Patriot Act. Public Law 107-56. 2001. URL: <https://www.congress.gov/107/plaws/publ56/PLAW-107publ56.pdf> (дата звернення : 23.11.2024).
22. FATF. Mutual Evaluation Report of the United States, 2020. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fur/Follow-Up-Report-United-States-March-2020.pdf.coredownload.pdf> (дата звернення : 23.11.2024).
23. The proposed Anti-Money Laundering Authority, FIU cooperation, powers and exchanges of information. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733968/IPOL_STU\(2022\)733968_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733968/IPOL_STU(2022)733968_EN.pdf) (дата звернення : 12.11.2024).
24. Мандибура В.О. "Тіньова" економіка України та напрямки законодавчої стратегії її обмеження. – К.: Парлам. вид-во, 1998. – С.95.
25. Павленко С.О. Тактика протидії торгівлі людьми органами Національної поліції України: вітчизняний та зарубіжний досвід. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». No 5(10) 2018. С. 41–55.
26. Білоус І.І. Сутнісна характеристика легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Економіка та держава. 2019. № 5. С. 82–88.
27. Войціховський А.В. Міжнародне право : підручник / А. В. Войціховський ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 74.
28. Державна служба фінансового моніторингу України. Міжнародне співробітництво. Міжнародні організації. Вебсайт. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mizhnarodni-organizaci> (дата звернення : 07.10.2024).

29. Державний комітет фінансового моніторингу (ДКФМ). URL: www.sdfm.gov.ua (дата звернення : 07.10.2024).
30. Грудзевич Я.В., Яцковець А.В. Міжнародний досвід формування органу фінансової розвідки. Регіональна економіка. 2009. № 2. С.166-172.
31. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансування тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Вебсайт. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5_round%20FATF.pdf (дата звернення: 12.10.2024).
32. Committee of Experts on the Evaluation of Anti – Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism. Structure. Вебсайт. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief/structure> (дата звернення : 14.11.2024).
33. Ебігейл Дж. Маркус. Підрозділи фінансової розвідки (ПФР): Ефективний інституційний формат, завдання та повноваження. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Рекомендації%20міжнародних%20організацій/U_KR_Financial_Intelligence_Units.pdf (дата звернення : 10.10.2024).
34. Statute of the Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Committee of Ministers. Вебсайт. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680759b36 (дата звернення : 15.11.2024).
35. Заходи щодо боротьби з відмивання коштів та фінансування тероризму. Україна. Другий Звіт про прогрес та переоціна рейтингів щодо Технічної відповідності. Вебсайт. URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні%20стандарти/UKR_MONEYVAL\(2020\)9_SR_2nd%20Enhanced%20FuR_UA.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні%20стандарти/UKR_MONEYVAL(2020)9_SR_2nd%20Enhanced%20FuR_UA.pdf) (дата звернення : 16.10.2024).
36. Данилов О. В. Правове регулювання криптовалют у контексті міжнародної боротьби з фінансовою злочинністю. *Наука і техніка*. Вип. 7(35). С.48-49.

37. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. – Київ : НаУКМА, 2022. – 12 с.
38. Черв'як, А. Міжнародний досвід з контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ як основа їх економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. Вип.24. 2021 р.
39. Марушко Н. С. Світові тенденції діяльності підрозділів фінансової розвідки. *Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави*. Мат. Круглого столу. 12.05.2023 р. С.216-219.
40. Сидоренко Д. С. Яцик Т. П. Зарубіжний досвід протидії організованим злочинності у фінансовій системі: спеціальні правоохоронні органи та стратегічні пріоритети. *Економічна безпека: організаційно-правові, інформаційно-аналітичні та оперативно-розшукові засади*. Зюїрник тез наук.-практ. Конференції 16.05.2024р. С.462-467.
41. Симов'ян С. В. Протидія легалізації злочинних доходів в Іспанії. *Право і безпека*. Вип. 5(42). 2011 р. С.136-139.
42. Мельник О., Караїм М., Батрин В. Інтегративна модель фінансової розвідки: адаптація світових практик до національних умов. *Економіка та суспільство*. Вип.64. 2024 р.
43. Кривонос Л. Світовий досвід боротьби з «брудними» грошима. *Фінансовий контроль*. Вип. 3. 2018 р. С.40-47.
44. Барановський О. Боротьба з відмиванням грошей у банківському секторі економіки. *Вісник НБУ*. Вип. 5 (75). 2002 р. С. 10-15.
45. Венгерський О. В. Еволюція інститутів та практик боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму: світовий досвід та українські реалії. *Modern Economics*. Вип. 39. 2023ю С. 23-28.
46. Михаліцька Н.Я., Верескля М. Р., Бойко О. Т. Проведення податкової амністії у світлі зарубіжного досвіду. *Ефективна економіка*. Вип. 11. 2021 р.
47. Кривонос Л. В. Міжнародний досвід державних механізмів запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. 6.2014 р.

48. Фінансова фортеця України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf (дата звернення : 05.11.2024).
49. Міністерство фінансів України – Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/finansovij-monitoring> (дата звернення : 01.11.2024).
50. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку Офіційний сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення : 01.11.2024).
51. Державна регуляторна служба України. URL: <https://www.drs.gov.ua/publisher/natsionalna-komisiya-shho-zdijsnyuye-derzhavne-regulyuvannya-u-sferi-rynkv-finansovyh-poslug/> (дата звернення : 01.11.2024).
52. Леонов С., Бойко А., Боженко В., Лучко І., Роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195880/196184> (дата звернення : 30.10.2024).
53. Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. No 435- р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 15.10.2024)
54. Акушева О. П. Необхідність професійної підготовки бухгалтерів для виявлення ризиків відмивання коштів у фінансових операціях. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: зб. матеріалів XIII Всеукраїнської науково-практичної дистанційної конференції; 06 грудня 2024 р. К.: ЗУНУ, 2024 р.

ДОДАТКИ

Група законодавчих норм	Назва нормативно-правового документу
Акти вищих органів влади	
Акти Верховної Ради України	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закон України від 06.12.2019 № 361-ІХ "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" 2. Закон України від 20.03.2003 № 638 - ІV "Про боротьбу з тероризмом" 3. Кримінальний кодекс України 4. Кодекс адміністративного судочинства України 5. Кодекс України про адміністративні правопорушення
Акти Президента України	<ol style="list-style-type: none"> 1. Указ Президента України від 28.11.2020 № 523/ 2020 "Про День працівника системи фінансового моніторингу" 2. Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" 3. Указ Президента України від 07.07.2020 № 269/ 2020 "Про вихід України з Угоди про створення Ради керівників підрозділів фінансової розвідки держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав" 4. Указ Президента України від 30.09.2004 №1156 "Про участь України в Євразійській групі з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму" 5. Указ Президента України від 22.07.2003 № 740 "Про ізаходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) і доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму"
Акти Кабінету Міністрів України	<ol style="list-style-type: none"> 1.Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.2023 № 662 «Про затвердження Порядку здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснюють Міністерство фінансів, Міністерство юстиції, Міністерство цифрової трансформації» 2.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 435-р «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації» 3.Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 968 "Про затвердження Порядку надання державними органами, державними реєстраторами на запит суб'єкта первинного фінансового моніторингу інформації про клієнта" 4.Постанова Кабінету Міністрів України від 09.09.2020 № 850 "Деякі питання організації фінансового моніторингу"

	<p>5.Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2020 № 777 "Про затвердження Порядку організації та координації роботи з перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з питань фінансового моніторингу"</p> <p>6.Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 № 613 "Про утворення Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення"</p> <p>7.Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537 " Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України" 8.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 № 143-р "Про віднесення держав до переліку офшорних зон"</p> <p>9.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2004 № 899- р "Про утворення Навчально-методичного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з питань фінансового моніторингу в сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму"</p> <p>10. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09. 2002 № 1371 "Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна"</p> <p>11. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.08.2001 № 1124 "Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)"</p>
Акти державних органів	
Акти Міністерства фінансів	<p>1. Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2022 №465 «Про затвердження критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення»</p> <p>2. Наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2022 № 422 «Деякі питання формування адміністративної звітності Міністерством фінансів України як суб'єктом державного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»</p> <p>3. Наказ Міністерства фінансів України від 19. 03.2021 № 163 «Про затвердження Положення про форму та зміст структури власності»</p> <p>4. Наказ Міністерства фінансів України від 04.06.2021 № 322 « Про затвердження порядку обміну інформацією з питань фінансового моніторингу»</p> <p>5. Наказ Міністерства фінансів України від 09.02.2021 № 68 «Про затвердження Порядку доведення до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, та Інструкції з унесення інформації до такого переліку»</p> <p>6. Наказ Міністерства фінансів України від 14.01. 2021 № 8 «Про затвердження Порядку прийняття Державною службою фінансового моніторингу України рішень (доручень) про зупинення фінансових операцій»</p> <p>7. Наказ Міністерства фінансів України від 05.04.2021 № 196 «Про затвердження Порядку надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій»</p>

	<p>8. Наказ Міністерства фінансів України від 27. 10.2020 № 637 «Про затвердження Порядку погодження з Державною службою фінансового моніторингу України суб'єктами первинного фінансового моніторингу строків подання запитуваної інформації»</p> <p>9. Наказ Міністерства фінансів України від 22.12.2015 № 1160 "Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство фінансів України"</p>
Акти суб'єктів державного фінансового моніторингу	<p>1. Наказ Міністерства юстиції України від 12. 07.2023 №2542/5«Про затвердження порядку повідомлення держателя Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань про виявлення розбіжностей між отриманими суб'єктом первинного фінансового моніторингу в результаті здійснення належної перевірки та розміщеними в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відомостями про кінцевих бенефіціарних власників та/або структуру власності юридичної особи»</p> <p>2. Наказ Міністерства юстиції України від 10.09.2021 № 3201/5 "Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство юстиції України"</p> <p>3. Рішення НКЦПФР від 11.03.2021 № 176 " Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює НКЦПФР"</p> <p>4. Постанова Правління Національного банку України від 19.05. 2020 № 65 "Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу"</p> <p>5. Постанова Правління Національного банку України від 28.07.2020 № 107 " Про затвердження Положення про здійснення установами фінансового моніторингу"</p>
Спільні акти державних органів	<p>1. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19. 09.2023 № 1011 «Про затвердження Методології визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника»</p> <p>2. Наказ Міністерства фінансів України від 11.08.2020 № 494 " Про затвердження Порядку обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України і Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення"</p> <p>3. Наказ Міністерства фінансів України від 05.10.2020 № 597 "Про затвердження Порядку надання Державною службою фінансового моніторингу України Національному банку України інформації для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення"</p>

	<p>4. Наказ Міністерства фінансів України та Міністерства юстиції України від 31.07.2020 № 462/ 2602/5 «Про затвердження Порядку обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України і Міністерством юстиції України для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»</p> <p>5. Наказ Міністерства фінансів України та Міністерства цифрової трансформації України від 01.09.2020 № 541/ 127 «Про затвердження Порядку обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України і Міністерством цифрової трансформації України для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»</p> <p>6. Наказ Міністерства фінансів України від 26.03. 2015 № 361 "Про затвердження Порядку обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України і Міністерством фінансів України для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення"</p>
--	--

СТРУКТУРА
Державної служби фінансового моніторингу України

Підрозділи (працівники), що забезпечують діяльність за окремими напрямами

- Юридичне управління
- Управління міжнародного співробітництва
- Управління планування, виконання бюджету, бухгалтерського обліку та роботи з персоналом
- Управління контролю та адміністративно-господарської діяльності

- Сектор режиму та безпеки
- Відділ аналітичного забезпечення роботи керівництва

- головний спеціаліст з питань проведення внутрішнього аудиту
- головний спеціаліст з питань запобігання та виявлення корупції

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Організаційно - правові засади боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів одержаних злочинним шляхом міжнародний досвід та вітчизняна практика

Автор

Акушева Ольга Павлівна

Науковий керівник / Експерт

Кузьмінська Ольга Едуардівна, к.е.н., доцент

підрозділ

кафедра податкового менеджменту та фінансового моніторингу

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		2
Інтервали		2
Мікропробіли		7
Білі знаки		215
Парафрази (SmartMarks)		179

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копію тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз		Копія тексту	
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://juris.vernatskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/11.pdf	208	0.99 %
2	https://mof.gov.ua/uk/state-service-for-financial-monitoring	166	0.79 %
3	https://urst.com.ua/pro_zapobihannia_ta_prottydiu_lehalizatsii_vidmyvanniu_dokhodiv_/st-25	163	0.78 %
4	https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_NBU.pdf	157	0.75 %
5	https://mof.gov.ua/uk/state-service-for-financial-monitoring	150	0.72 %

Акушева О. П.

студентка

Київський національний економічний університет ім. В. П. Гетьмана

м. Київ, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРІВ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ У ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЯХ

Відмивання коштів є однією з найгостріших проблем сучасного фінансового світу, яка несе серйозні ризики для економічної безпеки країн. Це явище не лише підриває довіру до фінансових систем, але й створює умови для фінансування тероризму, корупції та інших злочинів. У такому контексті бухгалтерський облік стає одним із інструментів для виявлення ризиків, пов'язаних із підозрілими фінансовими операціями. Бухгалтери, як безпосередні учасники фінансової діяльності, мають можливість і обов'язок вчасно реагувати на аномалії у звітності, які можуть свідчити про спроби легалізації злочинних доходів.

Професійна підготовка бухгалтерів відіграє вирішальну роль у цьому процесі. Без спеціальних знань і навичок вони не можуть ефективно виявляти складні схеми відмивання коштів, які постійно вдосконалюються злочинцями. Ці схеми можуть включати використання фальшивих документів, офшорних компаній, криптовалют, а також маніпуляції з банківськими переказами. Саме тому важливо, щоб бухгалтери володіли сучасними методами фінансового моніторингу, були обізнані з міжнародними стандартами фінансової звітності та мали специфічні знання у сфері права.

Міжнародні стандарти, такі як Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) і рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), створюють базу для єдиного підходу до фінансової звітності та моніторингу. Вони забезпечують прозорість і підзвітність фінансових операцій, що є ключовим чинником для протидії відмиванню коштів. Бухгалтери повинні розуміти ці стандарти, щоб ідентифікувати підозрілі транзакції та оцінювати ризики, пов'язані з діяльністю клієнтів.

Зокрема, FATF визначає основні принципи для виявлення ризиків і запобігання злочинним схемам. До них належать вимоги до належної перевірки клієнтів, моніторинг їхніх фінансових операцій, а також обов'язок повідомляти про підозрілі транзакції відповідним органам. Недотримання цих вимог може призвести до серйозних наслідків для компаній, включаючи штрафи, втрату репутації або навіть кримінальну відповідальність.

Навчання бухгалтерів має бути орієнтоване не лише на теорію, але й на практичні аспекти роботи з підозрілими операціями. Сучасна підготовка повинна включати розбір практичних ситуацій, що моделюють реальні обставини, та роботу з програмами для аналізу великих обсягів даних. Наприклад, використання програмного забезпечення для візуалізації даних, таких як Tableau, дозволяє бухгалтерам швидко аналізувати фінансові потоки та виявляти аномалії.

Крім того, важливим компонентом є вивчення локального законодавства. У кожній країні існують свої особливості регулювання діяльності, пов'язаної з фінансовим моніторингом. В Україні законодавство вимагає від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, включаючи бухгалтерів, повідомляти про підозрілі фінансові операції Держфінмоніторингу.

Попри очевидну важливість підготовки бухгалтерів, існує низка викликів, які ускладнюють цей процес. Одним із головних є недостатня інтеграція спеціалізованих програм у навчальні курси. Часто освітні установи зосереджуються на загальних аспектах

бухгалтерського обліку, приділяючи недостатню увагу специфіці роботи з ризиками відмивання коштів.

Також існує проблема нестачі кваліфікованих викладачів, які мають практичний досвід у сфері боротьби з фінансовими злочинами. Без залучення таких експертів навчання залишається відірваним від реалій практичної роботи.

Додатково, стрімкий розвиток цифрових технологій і злочинів створює нові виклики для бухгалтерів. Наприклад, використання криптовалют і децентралізованих фінансових систем значно ускладнює виявлення підозрілих операцій.

Окрім технічних знань, бухгалтерам необхідно формувати високу етичну відповідальність. У ситуаціях, коли клієнт або керівництво компанії порушують законодавство, саме від професійної етики бухгалтера залежить, чи буде своєчасно зупинено незаконні дії. Усвідомлення важливості власної ролі у фінансовій безпеці є запорукою прийняття правильних рішень навіть у складних умовах.

Професійна підготовка бухгалтерів у сфері виявлення ризиків відмивання коштів є важливим чинником економічної стабільності та безпеки. Вона потребує комплексного підходу, що включає вивчення міжнародних стандартів, аналіз даних, практичний досвід і формування етичної свідомості. Інвестиції в якісну освіту бухгалтерів — це не лише запорука ефективної протидії фінансовим злочинам, але й важливий крок до зміцнення довіри до фінансових систем.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Рекомендації FATF. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf>
2. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" від 06.12.2019 р. № 361-IX. С. 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення 29.11.2024).